10
C
27

9
12-C
61

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
9
16 MA
49

Ex Bibliotheca
jori Coll. Rom.
Societ. Jesu

70.5.24

9-12-C-61

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IOANNIS BONA.

Digitized by Google

IOANNIS BONA

CARD. S. R. E. EMINENTISSIMI

VITA

EMINENTISSIMO Q.

CAMILLO MAXIMO

INSCRIPTA,

Et ſub Auſpicijs

EMINENTISSIMI PRINCIPIS

ALPHONSI

CARD. LITTÆ

ARCHIEPISCOPI MEDIOLAN.

In Lucem Edita. Per

LVCA BERTOLOTTO

Abbate Congregationis S. Bernardi Ordinis Ciſtercienſis Auctore.

Bibliothecæ Coll. Rom. [redacted] Soc. Jesu

Astæ Apud Secundum Victorium de Zangrandis. *Sup. permiſſu* 1677.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE

ALPHONSO LITTÆ

CARD. S. R. E. EMINENTISSIMO,

Sapientiſsimo Inſubrium Epiſcoporum
Archipræſuli
Purpurato meritis antequam purpura,
Triplici titulo æternitati famæ donando
Auita nobilitate, parta virtute,
vtriuſque merito,
Monachorum Congregationis S. Bernardi
Reformatorum Protectori maximo,
Patri optimo,
Vigilantiſsimo, Beneficentiſsimo,

LVCAS BERTOLOTTVS

Eiuſdem Congregationis qualiſcumque Monachus

HANC Eminentiſſime Princeps, quæ Te nunc in Patronum aduocat, Epi-ſtolarem opellam Ioannis Bona virtutes, & geſta referen-tem Camillo Maximo S. R. E.

 Car-

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Cardinali ampliſſimo, ipſo vt potè, afflante conceptam olim inſcripſeram. Verùm tanto hoc lumine, gemente illa adhuc ſub prælo fatalem ſuam eclypſim paſſo, curandum erat, ne ſuo viduatam ſole prodire in publicum permitterem noua, cuius repararetur luce, non illuſtratam vicario ſidere. Maiora interim orbis Eccleſiaſtici luminaria cogitanti adſuiſti Tu illicò Princeps Eminentiſſime, Solare Mediolanenſis Eccleſiæ iubar, apoſtolicoſque inter Planetas conſpicuum, quod eidem & interceptæ lucis defectum ſuppleres, inque clementiæ Tuæ ſinu admiſſæ ſatis ſuperque amiſſum reintegrares patrocinium. Vix menti occurreras,

quod

*quod ex vultus Tui, qua obuianti-
bus ſplendes, qua ſupplicantibus
places maieſtate, ſerenitate prioris
luminis iacturam mihi lucroſam
præſagiens, quo mærore ereptum Ca-
millum collachrymaueram, pari læ-
titia Te nactus in Patronum expeto.
Nec eſt cur, vel me nihil prorsùs de
Te benè merentem audacia incuſes;
vel Te expoſtulari ſuccedaneum gra-
ueris; temeritatem enim, ſi qua
mihi huius rei titulo imputanda, ni-
ſi qua Te minoribus peræquas, affa-
bilitas excuſet, qua maioribus præe-
mines, beneficentia abundè purga-
bit. His ſiquidem animi Tui doti-
bus attribuendum, quod vix Inno-
centij XI. Pontificis fæliciter re-*

gnantis diplomate protegendæ huic meæ Congregationi Camillo ſuffectus Eminentiſſimo, in quo locaris, ex faſtigio eouſque Te demiſeris, vt inſalutatus adhuc abſentibus eiuſdem Congregationis Patribus ſalutem ſcripſeris, iiſdem eamdem ſocialem, & Tibi innatam exhibens facilitatem, qua Tibi præſentes beantur. Stabunt æternò tantæ Tuæ humanitatis in monumentum litteræ Bernardi filijs duplici iam titulo chariores tùm quia ſummam beneuolentiam, paremque redolent zelum, tùm quia aucta, Te auctore, Bernardi Icone gentilitia, qua obſignantur parma nobilitatis Tuæ ſimùl ac pietatis oſtentant imaginem. Inſigne

gne, Eminentiſſime Princeps, poſt hoc Tuæ ſubiectos in monachos humaniſſimæ mentis, & expectorati amoris ſignum, præſentem niſi opellam tutelari ſuo Numine deſtitutam glorioſiſſimo Tuo nomini tutandam commendarem, aut protectionis muneri, quod altè gloriaris, & quod ſummum polliceris, iniurius conuincerer, aut Ioannem Bona, cuius illa vitam explicat minus tibi, quod magis iniurium eſſet ſuſpicarer gratum. Vtrumque igitur euaſurus obijciendum crimen rediuiuum meo qualicumque ſub calamo Ioannem Bona, meque poſt ipſum clientelæ Tuæ, qua nulla nec auguſtior, nec ſecurior defendendos ſubijcio: illum equidem

Pur-

Purpuratum Purpurato ſapientia, prudentiaque magnum Prudentiſſimo, Sapientiſſimo; me verò nullius notę hominem, meæque Congregationis vltimum nullibi Eminentiſſimas ob virtutes non noto viro, eiuſdemque meæ Congregationis primario Capiti, & optimo. Sed nec Te Clementiſſime Princeps morabor amplius ratus ſola hac mea nuncupatione ſatis Te mihi meoq; opuſculo tutelare conciliaſſe Numen, cum & ipſis non rogantibus beneficentiſſimè munificentiſſimè obvius fias. Fortunent Te interea vndique ſuperi, proque meo, meorumque omnium ſecundent voto, Tua enim ex fælicitate non mihi, aùt meis dumtaxàt, qui-

bus

bus tàm preſtò es, quàm potens, ſed & toti Chriſtianorum orbi tàm Tua pietate, moderatione, beneficentia, magnificentia, cæterarumque virtutum ſplendoribus capto, quàm Te in caput imploranti fortunatiſſima pendet fortuna. Vale.

AVCTORIS PROTESTATIO

VEtante Vrbano felicis recordationis Papa Octauo, vt ſuo in Decreto die 5. Iunij 1631. emanato legitur, ne quis Virorum, qui vel Sanctitatis fama, vel ſummarum virtutum opinione, è vita migrauerint, quempiam typis dilaudet, niſi facta ab auctore in libelli principio proteſtatione, qua Lectoribus ſignificetur, nullam ſcriptis, præter eam, quæ ſcriptori debetur, fidem eſſe præbendam, Ego eo, quo par eſt obſequio, decreto huic vt paream, proteſtor, quę in hoc libello de Ioanne Bona Cardinali Eminentiſsimo narrantur humana dumtaxat auctoritate niti, vtpotè non Romæ diſcuſſa, nec à Sede Apoſtolica approbata, ſed ſolam eam ſibi exigere fidem, quam penes me habeo, humanam ſcilicet, & indubia minorem.

Lucas Bertolottus.

Digitized by Google

NOS infraſcripti Sacræ Theologiæ Lectores ex iuſſu Admod. Reuer. Patris Abbatis D. Lucę à S. Carolo noſtræ Congregationis Reformatæ S. Bernardi Ordinis Ciſtercienſis in Pedemontio, & Sabaudia Prouincialis ex integro perlegimus, & quò fieri potuit diligenter examinauimus opus ab eodem Admod. Reuer. Patre conſcriptum, cui titulus Eminent. Cardinalis Bona vita, in quo cùm nihil inuenerimus, aut Catholicę fidei, aut bonis moribus non conſentaneum, quinimò omnia ſint eruditione plena, & quæ pijs Lectoribus proficere poſsint ad exemplum, illud typis dignum cenſemus, ſi ijs ad quos pertinet, bene viſum fuerit. Dat. Taurini die 15. Nouembris 1676.

D. Matthæus a S. Benedicto.
D. Iacobus a S. Nicolao.

Impr. Inquiſitor Aſten.

Digitized by Google

EX mandato Reuerendiſſimi Patris Inquiſitoris vidi librum, cuius Titulus IOANNIS BONA Cardinalis S.R.E. Eminentiſſimi Vita, &c. in quo nihil fidei, ac moralitati virtutum deforme reperi. Immò dignũ exiſtimo Typis demandari ob ſingularia tùm exempla, tùm documenta in ipſo relata Die 2. Menſis Maij. Aſtę An. 1677.

Frater Dionyſius Magiſter Caſalis Seruita Aſtæ S. Inquiſit. Conſultor.

EX iuſſu Reuerendiſſimi Patris Inquiſitoris Aſtẽſis, qua potui cura, opus euolui, quod inſcribitur IOANNIS BONA Cardinalis S.R.E. Emin. Vita; & in illo nihil ab integritate morũ, à fideiue orthodoxę puritate diſſonum inueni. Opus ſanè, ab eruditione ſublime, & pietate optimũ, quod pręclara, quę continet geſta Emin. Bonæ proclamant. In omnibus igitur tàm pium, tam doctum, omniq; ſapientia refertũ opus, vt omnibus proſit, omni plauſu publicè exeat. Sic ſero, ſaluo meliori iudicio. Aſtæ in Conuentu noſtro S. Ioſeph. Die tertia Maij Anno milleſ. ſexc. ſeptuag. ſeptimo.

Fr. Ioannes Antonius à S. Alexandro.
Prior Carmelitarum Diſcalceatorum.

Imprimatur.

Fr. Ambroſius Spalatinus Ord. Prædicatorum Vic. S. Officij. Aſtæ.

EMINENTISSIMO,
AC REVERENDISSIMO
S. ROM. ECCL. CARDINALI
CAMILLO MAXIMO.

Lucas Bertolottus Abbas.

EMinentiſs. Cardinalis Bona vltima ab die completus iam annus eſt, Princeps Eminentiſſime, & nondum in lucem exijt, & tibi, & orbi cuncto deſiderata admirabilis eius vita. Moræ cauſa magnarum rerum moles, quibus impar delectus à te calamus in tanta virtutum affluentia ſcribenda dum eligit, fugiunt ab eo multa opus redditura imperfectum, ni operi adiungantur. Sed & ijs additis, alia adhuc attexenda occurrunt,

quæ ſibi dum ſuam quærunt ſedem, Hiſtoriæ iterum ſuccidunt fila, ſicque dum ſæpius, & texo,& retexo, nec tuis oculis, nec meo Bona dignum aggredior nihil, aut ordior. Vicere tandem aliquando inconſtantem animum, collectis iam vndequaque grandioribus Ioannis facinoribus, iiſque ſuum, qua potui diligentia,in ordinem digeſtis, promiſſus tibi feſtinandus labor, ac totius Orbis expectatio, terminando labori mihi vires adaugens,tùm obſequioſum meum erga te ſtudium, túm tuum à te mihi laborioſi huius officij imperium edictum. Relictis ergo opportuniori tempori, quæ argutiori calamo parata typis adſunt, Elogijs,ſiſto nunc tibi Ioannis Bona magni tuorum affectuum magnetis, & maximi, quam tu in-

duis, purpuræ ſplendoris, ingenium, mores, ſtudia, virtutes, fortunas, totiuſque vitæ curſum, eaque omnia exili vt ſtylo, & ſine Rethorum fuco, ſic ſimplici ornata veritate. De eo autem id ſolum dicam, vel quod ab eodem mihi familiariſſimo narratum, vel quod meis miratus ſum oculis, vel quod grauioribus acceptum ab viris fidelem complebunt hiſtoriam.

MOntem Regalem Patriam ſortitus Patre Ioanne Baptiſta Bona, ſub Carolo Emanuele huius nominis Primo, & Victorio Amedeo Filio Sabaudiæ Ducibus, & Cypriorum Regibus militum Ductore Matre verò Laura Zu-

gana, die 19. Octobris anno 1609. natus. Probat genitoris nobilitatem, præter ſanguinis cum Lediſguerio Comite ſtabuli Franciæ propinquitatem, quam Galliæ ſcriptores illi attribuunt, Præfecturæ militaris, quam dixi, dignitas, nullibi viris, non niſi honeſtis, ſupraque populares, aut virtute, aut diuitijs, aut vtriſque opulentis conceſſa, nobiliſſima præſertim in Vrbe, in qua Ciuibus ſubeſſe non patiuntur Ciues, niſi qui præſunt, cœteros nobilitate præſtent. Popularem equidem ſortitus eſt genitricem, & genere marito imparem, ſed quam tamen honeſtas ſumma, & egregiæ formæ ſupra fidem venuſtas ſic altè nobilitauerant, vt clariori á viro amari prome-

rita fuerit, & connubiali eidem coniungi toro: Fratres habuit maiorem natu eiuſdem nominis, alterum, ipſa inter cunabula ſublatum; minorem verò Carolum Antonium ante pubertatem exanimatum; & geminas Sorores Annam, & Margaritam, tertio, & quarto partu natas. Ioannes in baptiſmate dictus eſt, cui adhuc puerulo, & affari neſcio; ſi quando, quod infantibus raró non accidit, vel inter faſcias, vel matris in ſinu vberiùs fleret, liberculo aliquo oſtenſo, aut papyri pagella, gemitus illicò ceſſabant, & lacrymæ; magnum ſic ille parentibus indicium præbens futuri in literis profectus. Mira huius exindè ad literas indoles, ad ſtudia alacritas, quip-

pè, cui, vel infantulo, vel adoleſcentulo, vt lectionibus vacaret, nunquam nec flagra adhibita nec minæ, ad diſcendum, ſemper ipſe promptior, quàm ad docendum eſſent paratiores magiſtri. Duodecimum circiter natus annum, ſufficienter Grammaticorum imbutus diſciplinis, priuato ex ludo publicas mittitur ad ſcholas, ab Patribus Societatis Ieſu humaniores, quas dicimus literas, edocendus. Stupuere citò adoleſcentis Scholarum Rectores ingenij ſublimitatem, vimque memoriæ, excellens vtrumque in Ioanne ad prodigium. Retinet æternò quicquid ediſcit, ſemelque in mente repoſita, ſic firmè cuſtodit, vt reuocata ad

linguam tam citò adfuerint, quàm cito in mentem admiſſa. Quod autem ad ingenium attinet, teſtes adhibeo elegantes diuerſarum rerum literales compoſitiones, varia Epigrammata, aliaque multa huius generis experimenta, illas ad Tullij cotem, hæc ad Maronis lyram elaborata. Hæc diù, Eminentiſſime Princeps, apud me ſeruata cum iterum, & iterum perlegerem, tantam in adoleſcente miratus ingenij fœcunditatem cum ſermonis eloquentia, hæſi ſæpè dubitans, an illa Ioannis eſſent, an verò alterius in Rhetorum facultate multorum annorum magiſtri. At abſtulere dubium extemporaneæ lucubrationes non poſt multum id tempus me præſente ab eodem pari ſtyli

concinnitate conſcriptæ, vt poſteà intelliges. Literali ſtudio par erat morum grauitas, & innata moribus arcana vis quædam, quæ tam Ignatianos præceptores, & ludi condiſcipulos, quam primarios Vrbis conciues in ſui amorem non inuitaret modò, ſed & alliceret penitus, & attraheret. Nemini eum formæ dignitas, oris ſuauitas, naturaliſque ad comitatem procliuitas non commendabant, accederet cum ijs præſertim ingenuus, ac ſemper præſens pudor, candidi animi indicium, & erga omnes ſumma humanitas, eximiaque in omnium obſequium facilitas. Pietatem in Deum, in Deiparam, in Sanctos, præteriſ rem, vt potè toti Beatæ Virgi-

nis ſodalitio, cui adſcriptum ſe voluit, & toti notam Vrbi; ſed hanc publici Iuris vt faciam, inter alia (omnia enim conſequi calamus diffidit) præfatæ ſodalitatis numquam omiſſa frequentatio ſollicitat.

Brei Vrbis in ſuburbio Ioannis Parentibus domus erat ab Platea (ſic Vrbis dicunt ſuburbijs quadrigeminis eminentiorem locum, Epiſcopali ſede, gubernatoris baſilica, magiſtratus aula, tribus Sacrarum Virginum aſceterijs, quatuor virorum Cænobijs, frequentiſſimoque populo inſigniorem) ſtrata equidem via, ſed adeò accliui, & ardua, vt inuiam ſe curribus dimidio milliàrij diſtans præbeat. Hanc Ioannes profeſtis diebus, vt ſcho-

lis adeſſet, feſtiuis item vt pietati incumberet, & deuotioni, ſingulis emetiebatur diebus, ab hyemali niue, ab æſtiuo ſole, ab cœlo pluuio nunquam, aut perterritus, aut retardatus, maximè veró expiabilis ſi confeſſionis, aut Sacri Conuiuij ſolemnitas eſſet. Luſtro ferè integro ſic inter Scholas, atque Aras emenſo, humanioribus literis abſolutè eruditum, parique profectu Sanctorum ſcientia imbutum, alibi vocant immiſſi de cœlo afflatus, quibus præoccupatus Ioannis animus, terrenarum, quæ ſapiunt, deſpectis, acutiori oculo contemplari cœlum incœpit. Aderat intus animatum ſolator viuificans omnia, quem ille odoratus, ante Imaginem Mariam ſemper

Digitized by Google

per Virginem propè Vicum repræſentantem, quam Domi habebat, in genua corruens hanc ſic alloquitur. Me habes ad pedes tuos Maria puerum in biuio hærentem. Gemini me inuitant nulla ſibi ad inuicem germanitate coniunctio, caro ſcilicet, & ſanguis, vt mundum ſequar ſollicitatores; filij tui Spiritus, vt crucem ſuam tollam, admonitor; Cui iſtorum adhæream, diuina præuentus gratia, iam noui: Deo enim, vt potiar, electa mihi cruce; cætera omnia ſub cœlo, carnem, ſanguinem, & cohæreſcentes iis voluptates, diuitias, honores peſſum ire decerno. Hoc vnum nunc mihi à te precor clementiſſima Virgo, vt vbi paratam nanciſcar Crucem, locum indices.

Puer ego ſum, & ſequuturus electorum Dei veſtigia, niſi tu me ducas, quo me vertam neſcio. Ire igitur parato viam oſtende, ibo quacunque voles, ſcitus quod me non niſi in bono lumine locatum volueris. Vix hæc affato ſomnus adeſt, & inſomnium, quo Ioannes ad Virginis imaginem, quam propé Vicum extare dixi, delatus, videre ibi Bernardum lactentem Virginis ex vbere ſibi viſus eſt. Hæc ille vt vidit, euanuit ſomnus. Narrauit hoc ſomnium mihi non ſemel Ioannes, ſubiungens item ſuſceptam ex ſomnio, & ſuæ vocationis certitudinem, & euidens ſubeundæ vitæ præſagium. Experrectus, nulla interpoſita mora, Vicum verſus iter capeſcens, vt citiùs pedeſter perueniret, ſtrata

via relicta, compendio vtitur, orans ad quoſque paſſus Bernardum, vt is ſibi lactante ab Virgine felices huius itineris efflagitaret exitus. Moratur euntem nihil, ſexcenti non colles, & nitidiſſimi, & viridiſſimi (Maius enim menſis erat) non culta circumquaque vineta, non valleculæ vbique obuiæ, pratis, riuulis, & caſtanearum ſyluulis amænæ, quæ aliàs olim Ioannem remoratæ varia eiuſdem exercendo ſtylo præbuerant argumenta. At aduenit tandem quò ferebatur, & viſo decliui, & proximo ex colle ſubiecta in valle templo, nobilem Mariæ ſalutaturus Baſilicam genuflectit, Virginem eamdem toto corde compellans, vt ſuo innueret voto; ſurgit deinde, viæque reſiduum emenſus templum ingreditur.

Vtinam mihi Eminentiſſime Princeps, hìc te paucis morari liceret, & Ioanne in lacrymas profuſo, anteque Virginis aram orante relicto, extra orbitam paulumper egreſſus, hoc tibi templum dimetiri fas eſſet. Trina fronte polito lapide moles aſſurgeret, bis bina turri cuique ædificij lateri mirè ex fundamento vſque creſcente, gemino ſacrario, quadrigemino ſacello, ædem, eam præter, quæ in templi vmbilico ſacram pilam, in qua depicta imago Virginis adoratur, amplo ſatis amplectitur ſpatio. Faciem templi maiorem grandioribus columnis exornatam, tribus portis obuiam, intus fornicata Porticu, paraſtadibus Corinthio ordine circumquaque ſuffulta ab templo di-

ſtin-

ſtinctam contemplandam traderem. Laterales ianuæ duæ, quarum altera Orienti, altera occiduo ſoli frontes explicat, intus foriſque columnatæ, te non niſi admiratorem exciperent. Ingentis ſtuperes ad Teſtudinis molem, quas memini turres ſupergredientem, quæ ouali figura totam aream complens, graui octonos Eccleſiæ arcus omnes, immanes totidemq; pilas premens pondere, ſubeuntibus æquales magnificentiæ deprædicat ſumptus. Sacellorum aperirem maieſtatem, elegantiam, parietes marmore veſtitos, pari materia coronides columnis, hinc ex pario, hinc ex lydio impoſitas, eorumdem cuiuſque aditus columnis duodecim magnificentiſſimè ditatos. Dicerem ædiculæ in Baſilicæ meditulio

iam tibi expoſitæ, & ſacræ Imagini dicatæ, & quaquàuerſum te facias ſolido argento, quæque aræ ornamenta, frontale tabernaculum, candelabrorum gradus, & candelabra, quidquid circum in Sacræ Iconis ornatum, vel præminet, vel eminet. Admirareris aureas, & Matris, & Filij coronas, coronata gemmis diademata, penſiles ex tholo magno, & pondere, & numero, ex auro, ex argento, egregios Lychnos, pretioſa hinc indè affixa muris votiua ſigilla, corda aurea non pauca, & ex argento capita, crura, aures, oculos, brachia, mammas, manus, plauſtra, naues, ſclopos, enſes, clypeos, acceptorum ab Virgine votorum votiua monimenta. Siſterem in

Saç-

Sacrario te tandem vaſa omnis generis calices, cruces, pollubra myrothecia, ex auro quædam, ex argento alia viſurum; videndaque explicarem auro contexta, & margaritis vela altaris; & Sacerdotum attalico opere bifariam criſpante cuiuſquè coloris veſtes, & paramenta: Sed & hæc, quæ dixi longiùs & pretioſiora, & magnificentiora tuo occurrerent aſpectui, quàm ijs characteribus expreſſa habeas; cæteris ſimillima, quæ taceri iuuat, Regiæ Sabaudiæ Domus regalem quamuis magnificentiam, & magnam Subalpinarum gentium pietatem præſeferant, ne te ab Ioanne longiùs diſtineam.

Hunc antè Deiparæ imaginem orantem reliqui, qui nunc ab ſacra

ædc coniunctum Monaſterium precaturus ſibi admiſſionem ad habitum ingreſſus, loci Abbatem conſtanti ſupra ætatem animo adoritur; per Deum Patrem, per Virginem Matrem, per Bernardum, cuius inſtitutum communitas illa tota ſequitur, vt ſibi liceat eidem vitæ generi nomen dare, enixè deprecans. Vocari ab alto teſtatur, & vocantem non alio animo ſe ſequuturum fatetur, quàm vt deſpecta terra adipiſcatur ſibi cœlum, cui iam totum ſe dederat. Lubens Ioannem audierat Philippus Malabayla loci tunc temporis Abbas, vir magnæ virtutis & doctrinæ, qui adoleſcentis miratus canam mentem, pauca interiorem, an veré ex Deo eſſet, probaturus ſpiritum, præfatus, conſequendi voti

ſpe facta, iuuenem octauum poſt diem iterum reuerſurum domum remiſit. Orationi integrum dicauit is octiduũ, eoque vix completo ad Abbatem reuerſus, en me, inquit, præſentem iterum habes Reuerendiſſime, eodem animo, quo priús, eadem mente habitum tuæ religionis mihi rogaturum. Non me, quæſo, nouis dilationibus conficias. Quam times adoleſcentiæ meæ ſufferendis tuæ Congregationis rigoribus imbecillitatem, ſponſore Deo, nulli oneri non parem polliceor, voluntatemque, cui nihil difficile, ad quæque grauiora paratam exhibeo. Sic fortiter, humaniterque ſuadentem Abbas humaniſſimis conſolatus amplexibus, & verbis, bono eſſe animo hortatur, illumque pro voto ſe

Prouinciali, cuia hoc totum intererat, & ſcripturum, & oraturum promittens, vacare, & ſtudio, & precibus vſque ad reſponſum, quod ſibi paucos iterùm poſt dies referendum putabat, affectu pluſquam paterno, monet. Hac ſpe dimiſſus Ioannes gaudens partim Vrbem redibat, & partim mærens, an hoc quod ſibi valdè efflagitabat, pro voto ſuccederet, incertus adhuc. At iraſcentem modo ætatulæ, modo concepta ex ſpe hilareſcentem caſtanearum ſilua inter Vrbem, & ſuburbium collem occupans euntem excipit, mentis cogitationibus æquè feſſum, ac meridiano itinere, herboſa viridique non procul ab via oblata ſede, vt parumper quieſceret inuitans. Vix illic inſederat, cum ex inopinato mulierem

obuiam ſibi aduentare præſentit haud ſibi cognitam. Forma huic pellax erat, ætas, vt videbatur vigeſimum non excedebat annum, Veſtium nitor haud popularem faciebant, ſicut nec puellarem illius animum, frons inuerecunda, & incompoſitus inceſſus. Puellam, cuius ſpecioſa ex forma Bernardus adoleſcens adhuc, quos ignes curioſo aſpectu hauſerat, gelido reſtinxit in fonte omninò crederes. Hanc ille, vt vidit, nihil ſibi mali timens, innocenti nempé, & mulierecularum illicijs penitùs ignaro, ſic ſedens properantem expectat, ſalutantem reſalutat. Illa verò, vt ad Ioannem accedit, ipſum intuita, libidinis accenſa igne, facto impetu furtiuo aggreditur amplexu, ſupraque ipſum ex indu-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſtria corruens, & irretiens renitentem, aſpernantis, abhorrentiſque frontem oſculata, & oculos, repugnas fruſtra, inquit, adoleſcentulorum pulcherrime, niſi oſculis te redimens, mihique liberaliter oſcillo ex tuo oſcula reddas, quæ reluctando accepiſti. Furerat illatam ad vim ſi Ioannes, tunc fremuit ad vocem, ſumptoque de cœlo conſilio, pleno ore inhiantem oſcula inſpuens, quam vi nulla execrandam mulierem repellere potuit, ſcreatu expulit, ſaliuæ ex ſputo ſibi facta ſalute. Hac autem ille ſibi parta victoria, ſimili in bello vt ſemper vinceret, feras minùs fugit, quam fœminas, vt infrà ſuo loco me dicturum polliceor. Tranſierant hac iam ab die alij quindecim, quorum nullus ſcholis ſolici-
tum

tum, oratorijs frequentem, Domi incluſum, aut ſtudio vacantem, aut precibus, Ioannem non vidit, fallens ille hac arte tempus, quo leuiùs longa expectatione grauaretur. Accidit autem, vt citiùs, quàm crederet, de accepto, quod opperiebatur, Prouincialis reſponſo ab Abbate, quem dicebam, certior fieret, quo magna animi exultatione intellecto, Vicum proficiſcens iterum, acceptiſque illic literis commendatitijs, Abbati vale dicto, ſacra Virginis imagine ſalutata, ſeque eidem enixiùs commendato, domum gaudens reuertitur, nocte ſequenti parentibus inſcijs initurus fugam, quod certè vt conceperat, ſic vſu venit. Nam nocte ferè tota inſomnis traducta primo diluculo parentes fallens, & calcans ſine

comite, ſine duce Pinarolium verſus iter capeſcens, alterius diei ſub veſpere ad Monaſterium dictam propè Vrbem Congregationis Sancti Bernardi pro educandis Nouitijs deſignatum aduentat. Dici impoſſibile eſt qualia Ioanni ad ſolos huius Abbatiæ primos aſpectus ſuperuenerint gaudia, ſed & eſt auditui incredibile, quanta iam ſubeunti exhibita gratulationis, & charitatis officia ab Alexandro Vitali præſertim loci Priore, & ſimul Nouitiorum Magiſtro ſummæ puritatis, contemplationis diſcretionis ſpirituum, tantæque charitatis viro, vt peſtilitate affectorum ſeruitio incumbens eodem contagionis morbo vitam finierit. Is enim præter ea, quæ de Ioanne ſibi percrebuerat fama, quo erat plenus

ſpi-

ſpiritu,longè maiora odoratus præſentem iàm, quaſi ſi Angelum intuitus eſſet,exhilaratus paterno amplectens affectu,lætantis animi nulla ſigna non dedit. At ſic ille exceptus,hoſpitalitatis completo tempore in cellam ducitur, chorum deinceps frequentaturus, adfuturuſque aliorum omnium adinſtar communibus exercitijs. Diebus ſeptem ſic vixit precibus incumbens, & conſcientiæ examini, culpas omnes per confeſſionem generalem expiaturus. Die octaua tertiodecimo Kal. Iulij 1625. confeſſus, & ſacra communione refectus monachali pro huius noſtræ Congregationis more, breui ad rem præſentem adhortatione præuia, induitur habitu, nouitijs aggregandus monaſticæ in diſciplinæexemplar,vt reuera com-

pertum fuit. Nam Ioanni, ſiue pſallenti adſis, ſiue mentaliter oranti, vel lectioni occupato, vel operi, ſeu ad communem menſā veſcenti, ſeu publicis adhibito colloquiis nihil inerat, quod ſummæ adſtantibus ædificationis non eſſet. Quippe ad omnia factus, ac ſi iam multis annis in ijs exercitus, eorum, quæ dixi, ſic ſingula obibat, vt laudari ab omnibus mereretur, de ſe incredibiles in virtute progreſſus magnam non niſi ſpem exhibens. Paſſum tamen aliquando tantum lumen eclipſim ſuam, quam relatam volo, ne factorum Ioannis plùs laudator videar, quàm narrator. Ieiuniorum, quæ regularia nos dicimus, Septembris ab Idibus ad Sanctum vſque Paſcha indeſinenter continuanda, dies erant. Horum

vno

vno, cum aucta iam ad meridiem hora valdè Ioannem fames exagitaret, querelanti ſtomacho cœli permiſſu auritus nimis, prandij horam ſibi acceleraturus rotale ad horologium accedens, vrget dum horas, luxato axe, totoque impetu laxato pondere, rotarum dentibus manu capitur. Cruciat dentatus calybs captiuum, ſed minùs quàm mordeat intus fames, quàm foris torqueat pudor, conſilijque omnis expers hæret, luget, & tandem clamat. Accurrit ad vocem Magiſter, qui vt viſo Ioanne ſtupuit, ſic eiuſdem mordentes inter rotulas comperta manu horruit, copiosè effuſo ex ſanguine mala ratus maiora, quàm quæ eſſent, manum ab nexu liberat, abſtergit, rimatur vulnera, cumque fauciatam præter cutem

integra reperiſſet omnia, mutato in hilaritatem vultu; Et quid hoc eſt; inquit; ò fili? Nunquid præcipites effeciſti, quas voluiſſes celeres rotas? Viſus nunquam ſic pudibundus Ioannes; qui vt culpam excuſet, fame accuſata, pœnitudinem pollicitus, ſibi deprecatur veniam. Manum collo appenſam geſtauit per dies, quo interim ſpatio Generalis Abbas Ioannes Gouleu, vir apud Gallos aurei calami, viſitationis gratia ſuperueniens, Ioannis noſtri ad ſcrutinium vocati, pendenti ex collo faſciola obligatam vt manum cernit, cauſam interrogat. Nihil ille morans, non ſine tamen vultus rubore, ingenuo, quo ſemper animo fuit, cauſam detegit. Subriſit audito euentu Abbas, & ad Ioannem conuerſus,

cum nihil oſſium, inquit, diſturbata moles perfregerit, fortunatè res accidit, ſed tu præter genarum ruborem, hanc quoque ſolues pœnam, Epigramma totam huiuſce rei complectens hiſtoriam craſtino dabis die. Id actum ab Ioanne, ſed tanta ſtyli tum grauitate, tum perſpicuitate, vt nihil in Epigrammate ſũmo ab viro notatum, admiratione, & laude non dignum. Tractauerat iuuenile ingenium rem ſeriò, ludens equidem, feriens, at lugens, verùm tantum horum ſingulis temperamenti adiunxerat, vt ſingula, & miræ ipſius ad poeſim indolis, & maturi re etiam in leui iudicij, argumentum eſſent. Sed & ſatis à me luſum Eminentiſſime, Ioannis ad grauiora me verto.

Hunc vix manu incolumem il-

ligant toro exulcerata crura, & occumbere cogitur, cui erat magis cordi nihil, quam vbique adeſſe, qua communitas non abfuiſſet. Per menſes manſit ſic compeditus, quo tempore, lucra vt ſibi faceret ex valetudinis diſpendio, vtque iacenti aliquid ipſius pro voto adderetur leuaminis, eloquentiæ imperitis Rethoricam docturus Magiſter præficitur. Inter cæteros tradlor & ego illi docendus, duobus eo annis ætatem ſi ſpectes, & religione maior, at longè poſt ipſum in reliquis minor, cui ſi quid boni ſtylo huic meo ineſt, totum debeo. Orta hac ab occaſione me inter, & Ioannem, quæ interceſſit, nullo euentu intercepta familiaritas, & mutuus amor, quibus neminem me ſibi ille gratiorem, nullum ego

mihi eo chariorem habui.

Ceſſauit ſed illicò lectiò, vt ille conualuit, tertio ſcilicet ab decubitu menſe, exindè quos imbuerat rethoricis diſciplinis ſcholares omnium virtutum docturus exempla. Proſequitur conſtanti animo perfectiſſimæ ineundæ virtutis, quod incœperat opus, in ſilentium, in orationem, inque cætera Monaſticæ vitæ exercitamenta propenſior, quò ſe ſolemni nuncupando religionis voto viciniorem cerneret. Completa huius igitur annua tyrocinij probatione, cœtu vocalium ſtatuta pro lege coacto, & adiectis calculis, refragante nullo, decreta ei votiuæ profeſſionis facultas, quam Ioannes ratam habens, Orbe toto priùs renunciato, quarto nonas Auguſti 1626. conceptis

votorum verbis, Congregationis Sancti Bernardi Reformatæ, vt ſemper optauerat, perpetuò ſe illigauit. Renatum autumaſſes, non niſi, quæ ſolo nomine nouerat triumphaturum vitia, non niſi quas ſibi familiares fecerat victurum virtutibus; ijs in acquirendis ſolicitum; illis in debellandis ſtrenuum. Hac in exercitatione totus, ſi quæ temporis pars ſibi relinqueretur, vel ab opere, vel ab oratione libera, hanc, vel legendo, vel ſcribendo terebat, quidquid reconditæ doctrinæ, aut arcanæ eruditionis occurreret, non tam ſtylo excerpens, quàm memoria, qua ita pollebat, vt lecta ſemel nunquam amplius excidiſſent. Annum ab profeſſione emiſſa ſub eadem magiſtri diſciplina exegit, poſt quem Philo-

ſophiæ cum ſocijs auditor electus Montegroſſium propè Aſtam Pōpeiā mittitur Hieronymi Carraræ omnis literaturæ viri Philomuſi quippè, Philologi, Philoſophi, & quod omnium ſummū eſt, virtutum auidiſſimi, vitiorum incapaciſſimi, ſub magiſterio erudiendus. Tanto ſub viro ea laude totius Philoſophię curſum confecit, vt tàm ſodales, quàm magiſtrum admiratores fecerit, illos equidem ingenij acumine vincens omnes; hunc aſſequens indefeſſo ſtudio. Huic laudi nihil falſi appingo, Eminentiſſime, nam præterquamquod ingenium laudo toto laudatum ab orbe, Carraræ extant ad Ioannem literæ typis breui conſignandæ, eorum, quæ de Ioanne nunc dixi, teſtimonium reddituræ. Opus ſub hoc tempore va-

riarũ precationum totiuſq; vitæ religioſæ exercitationes complectens, incœpit huc vſque typis deſideratũ, in quod quaſi in aluеariũ, quidquid, vel é Sacris Patribus, vel ex pijs ſcriptoribus ad rem pertinens inter legẽdum occurriſſet, apis adinſtar referebat, cui deindè Aſcetici Horologij nomen indidit. Hoc quod ſẽper ipſius in manibus creſceret, & ſibi dumtaxat ſeruaret in vſu, poſthumũ exibit. Philoſophica feliciter ſic emẽſus ſtadia, vix ceſſatis, quæ integro anno ſubalpinos oppreſſerant populos, lue, fame, & bello, & quibus impedita nobis, & prorogata Generalia comitia, conſequenterque ſuſpenſæ ſtudiorum deſignationes, redire Pinarolium iuſſus eſt. Vacauit illic ſine magiſtro Sacræ Theologiæ, ſibi diſcipulus & Do-

ctor, ſummæque D. Thomæ ſummè incumbens, pertinaci ſtudio, & qua valebat ingenij acie Theologiam, quam vix pauci ſine prælectore apprehendunt, ſolus comprehendit: Sed ſic diſcunt facilè ſuos vbi candidatos excelſo ſuo ex ſuggeſtu Diuina erudit ſapientia. Duobus annis plùs minùs ſolitario huic applicatus ſtudio anno 1633. currente, Romam venit, quam ſolus, vt dicebam, ſibi acquiſiuerat ſcientiarum ſcientiam iterum ſub preceptore auditurus. Quos hìc fecerit in ſacra doctrina progreſſus recenſerem ego, qui condiſcipulus aderam, horum niſi luculentiores teſtes eſſent, quibus intererat, aut propugnator, aut contradictor, publicæ diſputationes ſiue enim ad infirmanda aduerſariorum dicta;

vel ſua comprobanda Ioannes accederet, nihil eius ingenio promptius, nihil eius memoria fertilius, quippè qui vtroque ſoluendis difficultatum nodis pollens, in medium reuocabat quidquid primarijs ex Theologiæ ſcriptoribus lectitando hauſiſſet. Addenda ingenio ingenita eiuſdem vultui modeſtia, quæ vt diſputationibus rara accidit, ſic in Ioanne fulgidior apparens, ſplẽdoribus ſuis eius dictis adijciebat pondus. Sed ætatem attingens Sacerdotio habilem, præuia multorum dierum, noſtratum pro more, frequentiori rerum diuinarum meditatione, longioribus vigilijs, aſſidua magis piorũm librorum lectione, diligentiorique omnium virtutum exercitio, non repugnans potiùs, quàm volens ad Sacerdo-

tium pertrahitur, & tunc iam ſcitus, quàm arduum eſſet altaris miniſterio ritè fungi, ipſumque Dei filium pro ſuis, & aliorum peccatis incruento ſacrificio quotidie immolare. Sacro eo Ordine initiatus, & prima in S. Pudentianæ templo ad altare, quod ſibi Romæ Apoſtolorum Princeps ſacra facturus erexerat, oblata hoſtia, cordi nihil ei magìs fuit, quàm vt exinde nihil cogitaret altaribus non dignum, operaretur nihil ſacro viro alienum. Id faciliùs vt ſibi obtingeret, meditari opuſculum de Miſſa ſanctè celebranda aggreditur, quo ſe, & alios diuina acturos ad ſacra ſemper paratos faceret. Hoc ille pleno ſancto igne libello vſus primò, qu os ex eo perceperat ſanctimoniæ, & purioris vitæ fructus, vt cæteris percipien-

ci piendos communicaret, amicorum ſui ſimilium impulſu multos poſt annos publici iuris fecit. Hi erant, Eminentiſſime, ſi qua ab ſtudio, & oratione vacaſſet hora, Ioannis labores omnes, ſanctorum ſcilicet Patrum, piorumque Auctorum reuoluere libros, excerpere flores, documenta deligere, quibus ille melior per dies euaderet, fieretq; alijs monaſticæ perfectionis ſtimulus. Triennali ſacræ Theologiæ curſu abſoluto, Generali in Congregatione apud Subalpinos in Abbatia Montis regalis 1636. habita, ſimili ſtudio eodem in loco decreto, Ioannes, vt primus eſſet, qui patrio illo in Monaſterio Theologiam doceret, magiſter deſignatur vigeſimum ſextum circiter annum agens. Hanc operam defugiſſet il-

le

le,non quà laborioſam, & non ſine pertinaci ſtudio ſubeundam; ijs enim ſaginari experiebatur, ſed quia internam animi ſolitudinem amanti, iamque fructuoſioribus ſibi in ſtudijs occupato, clamoroſis, etſi ſacris, incumbere diſceptationibus prœdurum eſſet; Reluctari tamen inſtante præcepto non auſus, aſſumpto munere ſic fungitur, vt omnium etiam ſuperaret laudes. Prælegenti ego, vel non inuitatus adfui quandoque, admirator æquè, ac auditor, claritatem doctrinæ ſtupens,& ſubtile Doctoris ingenium. Primæ cuiuſque mẽſis lectioni Eccleſiaſtem ſimul agens, & Scholaſticum, rarum erat, quòd pauca eodem explicando textu eruta (Beccanum interpretabatur) ad auditorum animos inflam-

mandos, reformandos, eleuandos non præmitteret, idque tanta oris ſuauitate, ac verborum vigore, vt omnium mentes doceret ſimul, & accenderet. Natura, & genio grauem ſi quis Scholarium minus diligeret, hunc Ioannis hamabant in menſtruis recreationibus amæna conſuetudo, iucundus aſpectus, & hilaris pro repræſenti relaxatio, vtpotè quæ muſas conciliatrices iocos recitaturas quandoque vocarent, quando muſicam, qua modulatè aliquid recitaretur. Huius Theologici curſus circa finem, Matthæo Ogerio defuncto vacabat ſuo Priore Cęnobium Aſtenſe, cui vt ſeduló prouideretur, impleretque ſedem illam ſapiens vir, & prudens, deſiderato pietate, & doctrina eximio haud inferior, ij, ad

quos

quos res attinebat, Ioannem eligunt, rati certó ei muneri ſatisfacturum æqué ac exanimatum; aut alium quempiam Ogerio parem. Probata res euentu, nam ille literis quas noſtri Patentes vocitant, acceptis, vt impoſito oneri collum ſubdidit (quod ſanè inuitus fecit) Cænobium illud ita ſuſtinuit, inque melius promouit, vt ſibi tàm apud ſuos, quám apud exteros lucratus applauſus fuerit. Domi aderat, & omnium rerum præfectus, & rei nullius non curator, ab ſuis ſpirituales profectus diſcretè exigens, ſuis temporalia largè, paternéque diuidens. Erat & foris implorantibus opem obuius conſul, nihil ſibi magis gratum habens, quám vt nullis non prodeſſet. Luxere octauum circiter poſt menſem

non minùs Monachi, quàm Ciues breue Ioannis regimen, & nimis acceleratum diſceſſum, tàm illi comitijs ab generalibus redituro idem exoptantes munus, quàm eiuſdem ſibi mutuò præſentiam expetentes. Verùm deſiderata rei exitus fefellit; laudata namque ex Cænobij, quod dicebam procuratione, qui Romæ nouarum electionum Æſtimatores ſedebant, Iudices, zelum Ioannis, prudentiamque odorati, hanc quamuis trigeſimum vix attingeret annum Monaſterij B. Mariæ Montis Regalis in Abbatem allegentes, non tàm ſuā Aſtenſibus fruſtrarunt expectationem, quàm & Ioanni ſuam; ſuam Ioanni, inquam, quem tantùm abeſt, vt ambitionis ſtudia premerent, vt opprimerent potiùs nuſquam quæſitæ, & vndique

que delatæ dignitates. Abbas ne ſit id agit, quo pauci non vtuntur, Abbates vt fiant, ad omnium pedes prouoluitur, precibus omnes tentat, orans, inſtans, poſtulator moleſtus, flagitator importunus, nihil negligens eorum, quæ renunciando titulo profutura exiſtimaret. Difficile dictu eſt, quibus, vel Abbatem Generalem, vel me ſibi amantiſſimum, vt in acceptandæ renunciationis ſententiam pertraheret, ſit vſus auſibus, & quæ adhibuit inhabilitatis ſuæ oneri ferendo argumenta. Tanta porrò affatus eſt, tantaque molitus, vt victo tandem Abbate Generali, iam ſibi non modo oblatum titulum recuſare, ſed & vacationem obtinere licuerit. Hac impetratione lacrymis extorta Taurinum miſſus in Monaſte-

riũ B.Mariæ Cõſolatricis quinquennium peruoluendis libris exegit, quo toto tempore in literarum quadam malacia Alcyonem agens, vigilando, legendo, ſcribendo ouum concipit, tanta tùm doctrina, tùm eruditione replendum, vt animando vix omnes, non Religioſorum modò, & amicorum, ſed & Regiæ Sabaudiæ Domus Bibliothecæ ſatis fuerint. Hoc ad vnum omnes feruntur Ioannis labores, cogenda ex ſacris ſpicilegia, decerpendi ex profanis flores, legenda ex hiſtoricis monumenta, & quidquid pro Pſallentis Eccleſiæ harmonia hiſtoricum, ſymbolicum, aſceticum prouidendum foret. De hoc ouo, quod ſolum concipitur, pro nunc ſatis, cætera dicam cum illud Ioannes pariet. At impalle-

ſcentis

ſcentis, & libris, & calamo tentatur Ioannis pudor iterum, eòque fortiùs, quò impudentiùs. Deperibat Ioannem æquè nubilis, ac nobilis puella, non caſtè tamen, vt cautè; nam contractas animi ſordes ſæpé apud Ioannem ſacramentaliter confeſſa, vt ſemper faciliùs ſibi Ioannis affectum lucraretur, quo intùs incendebatur Cupidinis igne cœlato; creſcente incendio amoris, impotens euaſa, ſimulato morbo; toro decumbens, vocari ſibi ab genitrice Ioannem totius anteactæ vitæ maculas per ſacram confeſſionem expiatura enixiús rogat, per Deum proteſtans, medicum venarum ad pulſum ſe non admiſſuram, niſi ſuæ animæ priùs Ioannes medicinam feciſſet. Decepta ijs thecnis mater præmiſſo nuncio, qui

mor-

morbum filiæ deferret, Ioannem accerſit, quem & mox præſentem delirantis cubiculum ingreſſa, pauca de repentino morbo præfata, excipiendæ confeſſionis ergo, vt rebatur, ſolum ſine arbitris cum ſola reliquit. Hac ſolitudine facta, præludit equidem morboſa veré iuuencula confiɛto Sacramento, lacrymarum diluuio, ſuſpiriorũ procellis, & pectoris percuſſionibus, tremens, exalbeſcens, erubeſcens; ſed ſtatim hilari aſſumpto vultu, ſindoneque qua operiebatur remota, ruens ad colla, ah pereo Ioannes, inquit, ni me deperiens, hoc iam tibi proſtituto vtaris qualicumque corpore. Ille improuiſam ad Venerem, ad Meduſam veluti diriguit illicò, animo ſed mox recuperato, ab amplexibus ſe expediens,

& curſu,quo iubato declinaſſet ab angue, aufugiens, miſeræ heus vos, inclamat, & penitùs animo defectæ ſubſidium aliquod præſtaturi accurite. Tanto in pudoris diſcrimine ab Bernardo ſimili in periculo latrones inclamante, clamare & ipſe didicerat; adoleſcentulæ tamen ſeruaret vt famam, fuga iam ipſe ſecurus, proclamatum deliquium confinxit, quo & illa ipſa ſuam ſibi obtegere inuerecundiam valeret, ſi vellet. Currunt ad ægrotantem omnes, aduolat mater, Ioannes intereà in Monaſterium reuerſus, & Conſolatricem ante Virginem proſtratus,gratijs partæ victoriæ actis, caſtas inter muſas ſe recipit iterum. Nunc & puellæ,eo in rerum tumultu, quid acciderit, enarrandum, magnam vt potè Ioanni conciliatu-

rum laudem, operæ pretium duco, idque eiuſdem Iuuenculæ verbis: Hæc enim ab eius lapſu poſt menſem, vel conſcientiæ intus agitata ſtimulis, vel ſic eam Deo ad pœnitentiam excitante, cum ad Ioannem confitendi ergo cum Matre acceſſiſſet, vt ſedentis pro Tribunali ad aures ſe ſiſtit, generali confeſſionis prolata formula, ſupra morem gemebunda, & lacrymans: En tibi adſum, inquit, effrons mulier, & impudens, & quæ paucis abhinc diebus, vt amatorem mei te facerem, impudicam me exhibui, puellæ, quo glorior, indigna nomine. Me habes malam fœminam, & iuſto titulo inter peſſimas indigitandam, ni me iam tibi proſtitutam abhorreſcens, ſimul tuæ, ſimul meæ præſentiſſimo com-

Digitized by Google

menti remedio ſtuduiſſes famæ; Fugientem enim, vt te intuita, clamantem mihi ſubſidia vt te experta, excogitato à te vſa deliquio, eam etſi vix mihi reddita me ſimulaui, quam tu me confinxeras, omnem intentati à me criminis hac arte genitrici adimens ſuſpicionem. Certiorem porrò hac de re te volui, & famam mihi eſſe domi integram vt te docerem, & tibi meos, quos lucratus es Deo, virgineos gratularer flores; Cœterum quam, Pater, ſacrilegam abſtinendo fugiſti, ſuſtinendo pœnitentem amplectere. Te tentaſſe, te ſolicitaſſe, & me pudet, & me pœnitet, quòd Deum, quòd te offenderim æquè mœrens, æqué dolens, ac ſi neci vtrumque dediſſem. Hæc illa ſingultibus abundans, & lacrymis

effata, paucis ſacræ deindè confeſſioni complendæ adiectis; puniri, & abſolui tacens expectat. Quæ pœnitenti puellæ Ioannes aut dixerit, aut operatus ſit, vt eamdem pęnitentiæ in propoſito confirmaret, nec huius loci ſunt, nec temporis. Hoc vnum tantum addo, quod illa audito Ioanne, Monialium Monaſterium ingreſſa, anno probationis nondum peracto, magnæ poſt ſe virtutis relicto exemplo, vt piè creditur, euolauit ad ſponſum.

Idem circa tempus, non pauca accidère huic, quam ſcribimus hiſtoriæ non mediocrem ad Ioannis laudem attexenda. Vnus fuit conſtans eius in virtute ſemper animus, quo nunquam non ſibi ſimilis, ſeu ſederet, ſeu ſtaret, ſeu ambularet, ea viſus vbique, tùm grauitate, tùm

mo-

modeſtia præditus; quæ & morigeratum virum, & eximiæ culturæ Monachum omninó decerent. Huius rei Burſerium ea tempeſtate apud Subalpinos magnæ literaturæ virum,& inſignem Regiæ Sabaudię Domus Medicum teſtem profero. Ioannem is ſæpè magnam Ducis literariam porticum, cuius præfectus erat, ſtudiorum cauſa introductum, cùm aliquando, ardentioribus præcipuè ſub caniculæ diebus auidè ſtudio vacantem multo manare deprehendiſſet ſudore, hortatus eum, vt minorem, quò veſtitus erat, craſſum, pannoſumque valdè,ſolitario vt poté in loco ab omnium oculis remoto, & amico coram, qui, & ipſe ſic magno ęſtu, & longa cum Ioanne familiaritate, ſuadentibus ſolis intimis amiciebatur

Digitized by Google

tur, cucullum exueret, nunquam id obtinere valuit. Amici Ioannes hilari ſubriſu excipiebat verba, caloreſque faſſus magnos, hos augeri in maximos, ponderoſi caputij geſtamine non inficiebatur, addebat tamen æſtuare ſibi tolerabilius eſſe, quàm ea monaſtici habitus minutus parte, mutilum ſe intueri Monachum. Hac gauiſus non ſemel modeſta reſponſione Burſerius, exiliori tandem empto clanculùm panno, eoque ſarcinatori tradito, conſui Caputium imperat, idque ſecum ſequenti die in Bibliothecam delatum, cum aduenienti Ioanni explicaſſet, & hoc ſi me amas, inquit, quo, & tuæ modeſtiæ, & æſtiuo ardori prouiſum, vt minùs æſtues, leuiori pondere vtèris. Beneficio magna Ioannes grati ani-

mi ſignificatione accepto, gaudens & ipſe ſibi, quòd ſalua honeſtate occurreret, quo amici obſequeretur volũtati toties exindè cucullo illo vti paſſus eſt, quoties vtendum Burſerius admonuiſſet. Alterum verò quod de Ioanne indicatum volo, paucis expediam. Eodem Conſolatricis Taurini in cœnobio Monachum quemdam vix Diaconatus inſignitum ordine clàm ſibi ſæpè ſepiùs excitari aram, indui ſe ſacris, miſſam prælegere, patenam offerre, & calicem, oblata incenſare, aliaque ab eo fieri, quibus noui Sacerdotes, vt ritè celebrent per plures dies incumbunt; cum aliquando Ioanni relatum eſſet, is delàtori prædiuinans, atqui monachus ille, inquit, abſtemijs ijs ſacrificijs ſibi miſſæ ſacrum prædiſcit, quod nun-

quam publicè operabitur. Probata res deindè ſuo exitu; nam idem ille poſt annum cum ſacro Sacerdotij inauguraretur charactere, febri vehementi, ſacra ordinatione expleta, correptus, quartum poſt diem, nullo celebrato Sacro, deſideratus eſt.

Aduentabat intereà Generalium Comitiorum tempus, quæ ne iam ſemel ad biennium prorogata, diutiùs retardarentur, Ioannes Franciſcus Minardus illius temporis Abbas Generalis Pedemontium toti impedimento interuertendo vnà mecum profectus, cùm iam omni difficultate ſuperata Romam regredi meditaretur, conſulente me, & promouente, in officium Prouincialatus, quod per renunciationem vacabat, Ioannem hac de re nihil co-

gitantem, ac penitùs inſcium ſuffecit. Et en Ioannem iam tertiò repetentem Vrbem. Taurino abeuntes ſimul, mare ſimul ingreſſos Sabatiam inter, & Genuam orta ex improuiſo aggreditur procella, qua omnes (quinque omninò nauigabamus) vnum præter Ioannem, conſternati, cùm Genuæ appuliſſemus, mutato conſilio, & equos aſcenſi, Vrbem tandem ingredimur, Capitulum Generale cum cæteris, qui iam aderant, celebraturi. Hoc feliciter incępto, cùm ad Superiorum electiones ventum, Aſtenſis Cœnobij iterum Ioannes in Priorem deligitur, quod regimen, cum declinare de more ſuo iam meditaretur, me, cui eo in generali conuentu totius Congregationis oneris, licet impari, ſuprema commiſſa cu-

ra, audito, ſuadente, vtpotè indignum eſſe viro crucis voto adſcripto, & qui altè alios abnegandam voluntatem doceret, Superiorum arbitrio non acquieſcere, & exercendæ virtutis, quibus regimina abundant, auerſari occaſiones, capi ſe ita paſſus eſt, vt deindè de deſignato ſibi officio recuſando, nec muſſitauerit quidem. Pedemontium igitur reuerſurus Aſtam Pompeiam vtcumque lubens iter intendit, haud ignarus quali illuc animo ipsũ, & Ciues opperirentur, & Monachi. Omnium gratulatione ſuſceptus, omnia eorumdem impleuit vota, ſe cuique offerens, quem ſibi quiſque eum pręſtolaretur, regendo muneri grauem, curandæ rei domeſticæ prouidum, promouendæ virtuti diſcretum; nemini

mini nocentem, omnibus charum. Hìc adminiſtrandæ Prouinciæ ſummoperè quamuis attento, vacuum ſi quid temporis ſupereſſet, vocante, qua ſemper ardebat, ſtudiorum ſiti, aut calamus inſtabat, aut iuncta ſemper calamo piorum auctorum lectio, quibus ipſe, vel ſeipſum perfectiùs inſtrueret, vel alios perfectiſſima doceret. Compendij viam ad Deum hic meditatus, quidquid hanc ad rem pertinens, vel voluendo Patres, vel percurrẽdo arcanæ huius Theologiæ profeſſores, vel Deum precando occurriſſet, accurata diligentia delibans, & ſibi tranſcribens omnem operi, formã alibi acceptaturo, expediuit materiam. His dum inſiſtit, eo graui afficitur morbo, qui eius ſupremũ minatus diem, in omnium iam

oculis

oculis lacrymas excitaret. Indictæ pro eo vbique preces, nuncupata vbique vota, quibus tandem placata Diuinitas, ſalubritate Ioanni reſtituta, lacrymas, quæ mœroris erant, lætitiæ fecit. At vix Ioannes bene valens à morbo vitam viuit, quod mortis ſtatim præoccupatus memoria, nihil cogitauit prius, quàm pias ſuæ vltimæ voluntatis condere tabulas, quas deindè toties ratas habuit, quoties ituro cubitum imago mortis, ſomnus occurreret, ſuos deprecatus, vná ſecum ſui poſt obitum tumulatas vellent.

Has inter viciſſitudines, & occupationes triennali gubernatione exacta, coactis iterùm Generalibus comitijs, Ioannes fauſtiori iam omine Montis Regalis renunciatus Abbas, id voluntati diuinæ, vt par

erat,

erat, attribuens, vix libenti animo, quo tamen, & tacito, factæ de ſe electioni acquieſcens, Vicenſi Abbatiæ regendæ, Patriam reuertit. Æris illuc pro more campani receptus ſonitu, toto Monachorum cętu comitante, templum ingreſſus, effuſas ad Virginem poſt preces, ad Abbatialem ſcandens ſedem ęquè reuerenter, ac feſtiuiter ſalutatur Abbas. Monachis nihil illo die beatius, at nihil Ioanni triſtius, quippè cui tam arctiſſimi cognatorum, & gentilium, qui iam aderant, amplexus, quàm geminatę Monachorum gratulationes oneris iam magis eſſent, quàm honoris. Sed & creuit eo ab die Ioannis anxietas, nam ſedenti ad clauũ, cùm ſe ſe vndique iam ſiſterent negotioſæ rerum omnium cogitationes, promouendæ tem-

templi fabricæ, reparandorum ruris prædiorum, curandi peregrinantium hoſpitij, alendæ piæ inſtitutionis iuuentutis, frequentiſſimi Eccleſiæ ſeruandi concurſus, tuendorum Abbatiæ bonorum,& quod maius omnium erat, regendarum animarum, tanto eſt ille affectus mœrore,vt,etſi horum ſingula ſatis feliciter fieri contingeret,ſinceri nihilominús gaudij toto eo regiminis tempore impotens euaſerit. Nec mirum, viro enim huc vſque, vel nihil, vel leuiter ab Muſis, quieta ab librorum occupatione diſtracto, prædurum erat, & inuincibilis moleſtiæ,ſtudiorum iure amiſſo,ijs detineri, quibus toto aduerſabatur genio. Fluctuans ſic per annum ſtetit, & nauſeans; at cum ſcyllæ occurrerent ſemper, & Carybdes

ſolui

Digitized by Google

ſolui tandem ab puppi appetens, renunciatione regim.nis Generali Abbati tranſcripta, eumdem per Deum, & per Virginem precatur, liceret ſibi ex cathedra in ſcamnũ redacto antiqua frui ſtudiorum familiaritate. Verum haud ignorans, quem orat, qualem ſe nunc vſque occupatiſſima in adminiſtratione Ioannes geſſiſſet, quibus profectibus aucta ſubditorum virtus, procurata intus, foris res domeſtica, tantum abfuit, vt ſupplicanti obſecundaretur, quin potiùs efficaciſſimis literis, nè vlteriùs in officio vacillet, eum hortatus, renunciationis ſpe omni ſublata, proſequi rem incœptam imperat. Hoc Ioannes conflictatus reſponſo, diú hæſit, an iterum Abbatis Generalis tentaſſet animum; ita fieri ſuadebant,

quam patiebatur eo in ſtatu violentia, quos oderat, gerendorum tumultus, quod deperibat iã ferè deſertum literarũ ſtudium, ea verò ne faceret, inſtabant votum ſuperioribus arbitrium, propriæ voluntatis abnegatio, & nouæ repulſę timor. Ita in biuio agens, Monialis magnæ virtutis, cùm ſibi occurriſſet memoria, hanc conſulerę ſtatuit, ratus ſibi nihil non proſperum contingere poſſe, huius, quam plenam Deo credebat, dictamen ſi ſequeretur. Actum omninò ſicut conceptum, ſed Monialis audito Ioanne, eiuſque animo intellecto, diuino afflata ſpiritu eum alloquens: Et cur docendus huc ad mulierem accedis, quem Deus ſuper candelabrum docturum alios expoſuit. Ferendum iugum eſt,

non

non excutiendum. Idolum puta quidquid mens ſuggerit ſuperiorum voluntati aduerſum, horum enim arbitrio tàm nolle nihil debes, quám velle omnia. Stadium igitur, quod cępiſti ad finem vſque percurre, ibis hoc exantlato Romam te maior, huc reuerſurus te minor, illò reuocandus iterum purpureas lecturus roſas. Redit hoc ſumpto oraculo ad ſuos Ioannes, non doctior equidem, ſed in propoſito crucis non renunciandæ conſtantior, ſerenior iam, ni ipſum clara ſatis Monialis auſpicia non nihil obnubilaſſent, quæ tamen, quód humano ſpiritu prolata crederet, cum pauci faceret, eorum ſtatim oblitus, nihil hærens clauo totus inhæret. Sibi hac via ſe redditus operi Pſallentis Eccleſiæ Harmoniæ reaſ-

ſumpto, quæ elucubrando hinc inde excerpta coaceruauerat, & vix obiter in ordinem redegerat, meliorem in formam digeſtis, vltimam impoſuit manum. Quæ autem, Eminentiſſime, hujus operis ad laudem pertinent, te latere non puto, qui & præfixum operi criticum auctorum indicem, & intermixta eidem vario carminum genere poematia, ſtylo quidem ad multorum inuidiam, afflatu verò cœleſtium rarum ad imitationem, tot inſuper prolatos ſcriptores ſacros, profanos, varios tot pſallentiũ ritus, tot pſalmodiæ myſteria, cunctaque arcanæ eruditionis plena, & ſuo digna argumento, & perlegiſti, & obſtupuiſti. Eodem tempore perfectum hoc opus eſt, quo Ioannis præſens abſolutum gubernium

Proſperè igitur vtriſque peractis, Capitulo Generali Ciſalpinæ Florentiolæ coacto Ioannes intereſt; in quo vnanimi, ac propé mirabili animorum conſenſione Præſes renunciatus, tanta & animi prudentia, & vultus modeſtia, ſeu argueret, ſeu laudaret, ſeu ius diceret, ſe geſſit, vt ſuorum ſibi lucratus corda, Hieronymi Corij etiam Parmenſis Vrbis Epiſcopi, eiuſdemque Capituli auctoritate Apoſtolica Præſidis affectum promereretur. Hieronymo oracula erant Ioannis verba, huncque auſcultandi tanta ille detinebatur cupiditate, vt ab eo, cùm pariter ſermocinarentur, graui ſine ſui animi moleſtia abſtrahi non poſſet. At omnibus, quæ vel ad reformationem morum, & monaſticam diſciplinam ſubleuan-

dā, vel quę, aut ad publicam rerum Congregationis, vel cuiuſque tàm Monaſteriorum, quám perſonarum priuatam vtilitatem æqua eſſe videbantur, exactè, & ſuo examinatis pondere, atque decretis, cùm iam nihil conſultationibus quam numquam ſatis bene conſulta Abbatis Generalis electio, ſupereſſet, hanc Ioannes poſtquam omnium precibus zelo, & prudentiæ commendaſſet, pauca & pro temporis ratione, & gerendæ rei grauitate præfatus, in craſtinum diem celebrandam dimiſit, & denunciauit. Itur ſed iam in ſuffragia, quæ primo illo in conatu, in multos, vt potè pro diuerſimodè affecto cuiuſque animo, diſtracta, cum ſperatos exitus egiſſent irritos, datis iterùm calculis, ſaniorum, ac prudentiorum

parte refragante eligor ego, & virtute, & merito nemini non inferior. Verùm dum conceptis verbis huius electionis decretum, & ſcriptis mandatur, & Definitorum Patrum ſignatur manibus, effulgente mihi de cœlo luce, tenuitati meæ vt conſulerem, facturuſque Epiſcopo Præſidi, paucíſque refragatoribus rem gratam, irreuocabili voluntate, penitúſque amicis ingrata, & iniurioſà, publicatæ iam meæ creationi reluctatus, renunciatione interpoſita, nouæ electioni redordiendæ auctoritatem adieci. Iteratò igitur exquiruntur ſuffragia, quibus adeó Ioannis promotioni conſultum, vt nemine penitùs non ſuffragante ſummam ad Congregationis dignitatem prouectus fuerit. Ordinationi de ſe factæ, & detre-

ctari, & obniti moliebatur, egiſſetque pro voto, Parmenſis ni Præſul, qui hoc certum præuiderat, graui eum adhortatione concepto, hoc ab conſilio reuocaſſet. Actis pro more gratijs, impoſitaque Comitijs clauſula, me, quem in Aſſiſtentem eligi voluit, ſibi comite aſſumpto, Romam venit iuxtà Monialis auſpicium, iam ſe maior.

Biennium iam ſteterat alma in Vrbe non vnus in doctiſſimorum hominum, quibus illa impletur frequentia, ſed alter ſolitariorum ſibi ſoli viuens, niſi eum, vel abſtraxiſſent vita functi auctores, cum quibus ferè ſemper conuiuebat, vel abripuiſſent ſuæ Congregationis negotia, quibus ſæpè alienabatur. Cubiculo vſus pro Principum aula,

ſcis, Eminentiſſime, quos illuc admitteret Principes ? Auguſtinos, Chriſoſtomos, Bernardos, cœteroſque Eccleſiæ Patres, hos conſulens, vt horum dictis, tàm ſuæ, quàm ſuorum conſuleret ſaluti. Vis vt dicam, ijs ab ſe dimiſſis, qui ad Ioannem ingrederentur Aulici? Sacræ antiquitatis ſcriptores, adoleſcentis Eccleſiæ Hiſtorici, veterum rituum docti, quorum familiaritate ea aſſequeretur, quæ eruditum hominem decent, & pium. Patebat & Theologis aditus, ſed quibus magìs affectiua quam dicunt, quàm Scholaſtica placuiſſet. Hos ille amplexabatur quaſi rerum diuinarum nomenclatores, oſculabatur reliquos, vt qui diuina patientes æquè amatum Deum facerent, æquè notum. Hæc erant Ioannis otia, hæc

oblectamenta, & ijs clauo dum inſtat implicitus, ſuo numquam impar cognomento, nihil boni nouerat, quod non ediſceret, quod non operaretur, quod non doceret, factus ſuis ædificantis doctrinę, eximiæque virtutis ardens lucerna. Typis hoc tempore Pſallentis Eccleſiæ Harmoniam euulgauit, qua deindè publicè proſtante ab doctis, ab eruditis laudatus antequam cognitus, vir quoque charactere Poetico, Hiſtorico, Philoſophico, Theologico inſignis, & amari cœpit, inde deſiderari, & poſteà quæri. Ioannem faſtidit intereà quorumdam ſuorum interpellatio, quam palàm recordari operæ pretium erit. E'vita deceſſerat Monaſterij S. Bernardi ad Thermas Prior Nicolaus Rollendinus, cui cùm Ioannes

Romanæ Prouinciæ Præfectum ſuffeciſſet, ne is in vacantium neglectum, gemino Prioris ſcilicet, & Prouincialis frueretur titulo, Fabio Chiſio Cardinali tunc Eminentiſſimo porrectus libellus, quo, & hanc ſuffectionem irritam fieri, & alium ſubſtitui impensè poſtulabatur. Demandata res tota Fagnano, qui contradictione perpenſa, Ioanneque audito, nihil in facto, quod æquum non eſſet rimatus, omni eiecta reclamatione, litem poſſeſſori, vt par erat, adiudicat. At ratus Ioannes muneri ſuo feliciter tractando perplurimum profuturum, ſi Chiſio huius rei, & ortus innoteſceret, & exitus, ad eum pergens, vt admittitur, vt inclinatur, vt alloquitur, vultus modeſtia, oris ſuauitate, verborum elegantia ſic

placet, ſic allicefacit, vt ſibi in perpetuum Chiſium deuinciret. Paucis de litis victoria hinc inde dictis, metricis certatur muſis, plenos Caballini fontis crateres altero alteri propinante. Chiſius poſt hæc exploraturus quo Ioannes polleret ingenio, prolatis in medium de veteri Philoſophia Platonis, Cebetis, Ariſtotelis, & aliorum de re Theologica, myſtica, & hiſtorica ſermonibus, cúm doctè de ſingulis diſſerentem Ioannem intellexiſſet, erga eum ſic affectus eſt, vt inter doctiſſimos ſibi adſcripſerit, nihilq; eo exinde charius habuerit. Falleris Eminentiſſime, Ioannem ſi autumas coluiſſe vlteriús, aut officijs, aut obſequijs Chiſij adeptam ſibi exiſtimationem, toto enim hoc tempore, quo Ioannes Romæ perſeue-

ſeuerauit Abbas, anno circiter, hoc inter ipſos primum colloquiorum fuit, & poſtremum, ſatis ſibi ille exiſtimans, quod beneuolentiam Chiſij conſecutus, ſi quos alios iura dicenti contradictores pateretur, nihil ſibi ab eo timeret aduerſum. Chiſium ex morum probitate, ex purpura, ex ſanguinis ſplendore, clariſſima ab indole, ab ingenij viribus, & ab rebus egregia cum laude geſtis, difficile dictu quãtum Ioannes veneraretur; at eum conuenire, ſeu prohiberet occupatiſſima ſemper Chiſij aula, ſeu amicus ipſius Ioannis vetaret ſeceſſus, nihil is vnquam minùs eſt meditatus. Rem addo, & ipſi mihi incredibilem, hanc niſi retuliſſet Ioannes ipſe, Genuam ſcilicet pro celebrandis Comitijs profecturum

in ſa-

inſalutato Chiſio Romà diſceſſiſſe. Et cui aulicorum officioſæ humanitatis hoc obliuium offenſæ non fuiſſet? Et quem alium auſteriſſimę etiam diſciplinæ virorum, Chiſij, vel purpurata virtus, vel purpuræ decus, vel amans animus non ſalutata decuiſſent? Hoc vnum tamen vni Ioanni, quem vt poté ſua ſorte contentum nullæ aularũ commouent auræ, licuiſſe liquet, & quidem quod in aulis rariſſimum, inoffenſo Chiſij penitùs amore, vt paulò infrà dicam. Igitur vt dicere ingreſſus eram, circa ſui Generalatus finem Vrbe relicta, Comitia generalia celebraturus Genuam contendit. Hoc in Patrum conuentu omnium expectationem, & fidem ſuperauit Ioannis virtus. Abſolutus enim illic officio pro more,

aſcitúſque vt adminiſtrati regiminis rationem redderet, reprehenſus (veniam precor Eminentiſſime, pictorem enim non ago, ſed hiſtoricum, quem decet omnia dicere) quòd aliquando præter inſtitutum cymbalo in priuato quamuis perſonaſſet, iuſſum ei quod congregandis coram culpam hanc propria emendaret confeſſione; multa ſibi præter impoſita imputans, tāta cum ſui deiectione prꝫceptam aggreditur confeſſionem, tanto cum audientium ſtupore proſequitur, vt omnium oculos ad lacrymas excitauerit; inceſſere nec ſe imò ceſſaſſet, Præſes ni ei demandatꝫ pœnæ omninò pœnitens ſilentium indixiſſet. Cœterum pro Ioannis voto ijs in Comitijs eunt omnia, nam is vacatione ab omni officio obtenta ſe mi-

nor, pro Monialis diuinatione, Montemregalem reuertens, minoribus illic occupandus, munere Lectoris reſumpto, iterum ſuos ſacram docet Theologiam. Probata & illic alieno vitio Ioannis virtus, tolerantia præcipuè; modeſtiſſimũ enim quamquam, & nunquam vel ſuo muneri non attentum; vel ad rem quamque non ſemper paratiſſimum ſe Abbati ſuo exhibuiſſet, ille nihilominus, ſeu minùs natura comis, ſeu quòd aliquando ſe offenſum ab Ioanne ſuſpicaretur, ita ipſum infenſo obſeruat animo, vt nunquam placido intueretur vultu. Coleret ipſum Ioannes, veneraretur, adiret, ſe abijceret ad pedes, precaretur veniam, vel irrita cedebant omnia, vel ſi aliquam excitaſſent ſerenitatem, ea hyemis erat,

vix pura, & breuis ſemper. Impar erat vtriſque ſtudium, Ioanni, vt officijs Abbatem flecteret, vel aliquantò mitigaret, eius nulla, qua indignati poſſet ſibi affectum lucrari, occaſione neglecta. Abbati contra, vt Ioannem non niſi acerbè reciperet, nulla item, qua valeret ei moleſtiam parere, non quæſita opportunitate. Hanc ad rem caſum recordari placet; cui præſens adfui, cum illò, & mirificam adoraturus imaginem, & ipſum conuenturus Ioannem veniſſem. Ioanni Sabbato ante palmas conficiendus erat Theologiæ curſus, id cùm pridie Abbati ſignificatum eſſet, vocato is ad ſe Cantore, cuia intereſt Monaſtici ritus Officialiũ, qui hebdomadã per quamque viciſſim mutantur, tabellam compara-

re,

re, volo, inquit ei, vt Ioannem publicæ Monachorum menſæ craſtino die lectorem deſtines, nec tibi curæ ſit interuerti hanc ob rem lectorum ordinem, & grauari Ioannem, ſi fungi iubeatur hoc officio hebdomada maiori perpetuis occupanda laboribus, diù enim eſt, quòd vel honoribus impeditus, vel priuilegijs hoc ab onere vacat, nec ſibi durum cenſeri debet ſi expletis Theologicis lectionibus menſis lector adhibeatur. Acta omnia pro Abbatis voluntate, quibus Ioannes ex Theologiæ Magiſtro menſarius anagoſtes, & triclinaris lector ex Cathedrario, ſtupentibus qui audiunt, & id ægré ferentibus, deputatur, proclamatur. Vnum præter Ioannem currunt poſt hæc ad me omnes, vt ſi quæ mihi in Abbatem aucto-

auctoritas eſſet (Aſſiſtentis enim & tunc officio fungebar) ea vterer, ne ſaltem extra ordinem oneraretur Ioannes lectoris menſæ nihilominus munus expleturus, cum huius rei faciundæ legitimum recurriſſet tempus. Audiri hęc de viro altè educato, & ſummæ alioquin prudentiæ, rerum agendarum vſu illuſtri, & exercitato, adeò miratus ſum, vt relata ferè mihi ſomnium eſſent. Accerſito tamen illicò Ioanne, illum rem omnem cù m percunctarer, is ſubridens, vt tibi relatum, inquit, ſic mihi fecit Abbas, abſit tamen, quod me grauatum exiſtimem, ille iure ſuo vſus eſt, iniurius ego & Deo, & hominibus, & mihi fierem, ſi merendi hanc nactus occaſionem, libenti eam non amplectar animo.

Te hoc vnum etiam atque etiam obteſtor, ne ſcilicet hac de re, vt potè leuiori Abbatem conuentum velis. Quod præcipitur, flocci eſt, id ſi pacaté effectum fuerit;at creſcet in molem; ſi quid ei, vel verbum aduerſetur. Sic dixerat vir tam magni meriti, quàm magnæ mentis, meque obteſtatus iterum, ne de recula Abbati verba facerem, ſua hac incomparabili virtute exhilaratum reliquit. Sed ó admirabilem Diuini Numinis prouidentiam.

Ioannem dum apud Vicum vix Abbas non ſtomachatur, & deſpicatum habet,hunc eumdem Fabius Chiſius, Romæ aſſumpto ſibi Alexandri VII.nomine,ſummus Pontifex renunciatus, hac, quam ſubiungo occaſione motu proprio ſuæ Congregationis Abbatem Genera-

neralem deligit, cuius porrò electio-
nis ratio hæc fuit. Abſente ab Vr-
be Abbate Generali Cochelino, in-
uaſit peſtilitas vrbes Italiæ clariſſi-
mas Neapolim, & Genuam, ijſq;
adiacentia oppida quæque. Ro-
mam deindè aggreſſa, quamuis vi-
gilante publicæ incolumitati Ale-
xandro VII. minùs, quàm alibi ſæui-
re viſa fuerit, communia alia nihilo-
minus inter mala, hoc vnum &
nobis ingeſſit, quod commeatibus
vndequaque impeditis, & vijs cir-
cumquaque clathratis, comitia ge-
neralia, quæ eo tempore celebrari
debuiſſent, ad annum vſque proro-
garentur. Verùm, cùm non om-
nibus grata ceſſiſſet hæc prolata Ab-
batis Generalis auctoritas, ijs præ-
ſertim, qui Romæ aderant, & qui-
bus hac dilatione ſperatæ procraſti-

nabātur dignitates;ſupplicatus Pontifex eſt, vt attenta comitiorum impoſſibilitate,dignaretur alio Abbate per ipſum creato, præſentes Congregationis neceſſitates proſpectas velle. Præbuit ſupplicantibus Alexander magnorum Principum pro more faciles aures, at ijs, quæ ſupplicabantur, ne quid apparenti ſub zelo licentiæ ambiendi in publicum Congregationis malum inuoluerent, Purpuratis Patribus vt examinarentur, ſeruata ſibi iudicandi facultate, commiſſis, tamdiù fidem ſuſpendit, quamdiú ſibi relatio cauſæ retardata. Curſitant per aulas ambientes hujus nouitatis duo Capita deputatis relatoribus alterius alter ad Generalatus officium extollentes merita; ſic ſibi adinuicem laudatores eximij, vt am-

bo in abſentes detractores inuidi. Decreta ab iudicibus iam horum alteri sũma erat in omnes poteſtas, placuiſſet ſic ſi Sanctiſſimo, qui incredibili pro ſua prudentia re altiùs ponderata, ſingula concurrentium nomina, eorum ſcilicet, quos cognita virtus ad altiores Congregationis gradus aliquando extuliſſet, cum ſibi deferri mandaſſet, vt ſibi afferuntur, vt ſibi Ioannis Bona prænomen occurrit, & quid diutiùs morabimur? Huic, inquit, cuius nobis nota ſunt merita, viro vtpoté omni exceptione maiori, & tàm probo, quàm docto, quod vos Generalatus munus alteri decreuiſtis, motu noſtro commendandum cenſemus, & commendatum volumus. Expeditur illicó, plaudentibus, qui bona ſaperent, tabeſcen-

tibus paucis, quos iam motæ conturbationis pœnitebat, Pontificium Diploma, quod Taurinum, vbi degebam, tranſmiſſum, cùm primùm in manus meas incidiſſet, ſoluto, ea, quę intercedebat inter me, & Ioannē familiaritate ſic dictitante, inuolucro, vt vidi (nota mihi erat electio, incognitus ſed adhuc electus) Ioannem iterum ſupremo Congregationis titulo inſignitum, eluſoſque, qui in id immerenter contendebant, actas poſt Deo gratias, iterum Mōtem Regalem proficiſcor. Valdè dubitandum, ni præſens adfuiſſem, ne Ioannes impedimento improſperæ valetudinis accuſato, ab ſibi iniuncto excuſaretur imperio; hoc ſiquidem ſimile præterito acciderat anno; nam is, cùm eodem ab Alexandro VII. circa ſui Pontifica-

tus initium, calamo Libelli Sacræ Indicis Congregationis Secretarij interprete Romam vocatus, Abbatis iugo ab negotiorum ſtrepitu liber ſubeſſe malens, quàm deperdita quiete honores alibi adipiſci, hac eadem vſus excuſatione, moras ſibi obtinuerat. Occurrendum igitur erat, ne factum ſemel fieret iterum, quod vtique feliciter accidit. Nam, vt dicere incœperam, cùm emenſo itinere Vici Abbatiam ingreſſus, vt Ioannem alloquor, vt dexteram deoſculor, ſalutari Abbatem Generalem vt audit, vt Pontificias literas legendo percurrit, ac ſi illi ſubeundæ ad Antipodes peregrinationis nuntium detuliſſem, ſic ille exangui pallet colore. Conſternatum multiplici ſubleuo argumento, & vrgeo, varia exagerans, Diuinam
 ſcili-

erit concedere, quæ mihi negas. His commotus Ioannes, madido iam lacrymis vultu orantem amplectens, quibus & comitate, & modeſtia valebat, mihi, inquit, tenuitatique meæ hucuſque reluctans conſului, verùm ne te mœrentem diutiùs ſuſtineam, moras Alexandro Pontifici maximo, cui ego nihil nō debeo, gerens, agam quod hortaris, hoc tamen pacto, quòd & diſcedens, & progrediens, & Romæ manens inſeparabilem te ſemper habiturus ſim comitem. Sileo cętera, Eminentiſſime, promiſſum à me illi obſequium, Vici Abbatiæ applauſus, Taurini, & vbique Cœnobiorum ſolemnes receptiones, & gratulationes, exhibitas Bononiæ, Mutinæ, Fori Cornelij, & Piſauri Eminentiſſimis ab Purpuratis co-

mitates, ne is in Vrbe, vbi tantopè rè expectatur, longiús deſideretur. Quirinalem adiret illicò Pontificis pedes oſculaturus, quem tot iam vicibus, & titulis Mecœnatem ſibi ſenſerat, ni ceſſata nondum foris peſtilitas,aduenis ſingulis omnes ad Pontificem prohiberet aditus,quod tamen paucos poſt dies aſſequitur: Non eſt facile dictu, qua vultuum, & verborum benignitate Ioannem Alexander exciperet,quo animi affectu,quo labiorum preſſu Alexandri pedes Ioannes onerauerit, ille, quæ decet Pontificem in maieſtate comes, hic verò gratitudinis ſimul, & modeſtiæ imaginem imitatus, acceptis pro benefactis nihil ab ore præter gratias effundens. Soluto hoc & reuerentiæ, & ſubmiſſionis debito,Ioannes libris redditus, Via
Com-

Compendij ad Deum, ſacrum omninó opuſculum, quod longè antè myſtico calamo elucubrauerat, nũc verò typis mandandum, Alexandro dicauit. Nec leue putandum hoc in Ioanne ſuæ in Alexandrum gratitudinis ſignum, quippè quo ipſe Pontifici mortalitate adhuc induto, non cultus quidem, ſed idem deuotionis argumentum exhibuit, quod immortalibus & Cœli Ciuibus, & Cœlorum Regibus, Bernardo, Angelis, Deiparæ, & Chriſto, quibus cæteros deindè libellos ſuos omnes conſecrauit, exhibendum decreuerat, orbi hac huius operis nuncupatione oſtentans quantus ſibi Alexander, & quà olim inter Eccleſiæ Cardines, & quà nunc Cœlorum donatus clauibus eſſet.

At nec contraria Ioanni facta Alexander rependens, quo eum Pontificio dignatur affectu, eodem ipſum augens honoribus, Sacræ Indicis Congregationis Conſultorem primò cooptat, Sacrorum Rituum deindè, & Propagandæ Fidei Congregationibus ſimili honeſtatum titulo additurus. Qualificatoris poſtea Sanctę Inquiſitionis inſignitum munere, demum tot iàm occupationibus magnum, & illuſtrem, inter Sacri Officij Conſultores, quo honore infrà Purpuram nihil dignius habetur, adſcriptum voluit. Qualem ſe geſſerit ad tanta magnarum rerum diſcutienda negotia aſſumptus, quis fulſerit tot luminibus aggregatus, qua ſapientia explanaret dubia, qua modeſtia expoſita referret, quo iudicio contraria ſen-

tientibus inſitam ex animo euelleret opinionem, & ſuam inſereret, niſi dicant,qui eum opinantem, reſpondentem, obiectantem audiere, auſcultatores eodem momento euaſi, & laudatores, ſatis nemo dicet. Magnus quamuis ingenij acumine,ſubtilitatibus nihilominus aduerſans, hoc vnum illi cordi erat, vt,quam aſſecutus eſſet ex rationum ſoliditate, veritas eluceſceret, nihil deindè ſollicitus, ſeu paucis illa arriſiſſet, ſeu multis, diuerſa ſibi obijcientibus, aut conſultis reſpondens verbis,aut modeſtiſſimo contradicẽs ſilentio,dicere ſæpè auditus ignarũ videri ſatiùs ſibi,quàm obſtinatum audiri, aut loquacem. Hanc doctrinæ,& modeſtiæ temperantiã, quà inter & conſulendum, & conſultores vtitur,vbique reluctantibus

conſtanter exhibuit. Conſuluit Ioannem aliquando magni nominis, & pecuniæ Menſularius, eum precatus, vt contractu maximi momenti potentiori inito cum viro, qui, quos pactus erat accepti auri fructus ne ſolueret, impermiſſum obijciebat fœnus, ad iuris trutinam examinato, quid ipſe ſentiret in ſcriptis redigere dignaretur. Re tota ille, & ſuo, & iuriſconſultorum iudicio exquiſitè ponderata, legitimum contractum, nulloque vſuræ vitio affectum, multorum prolatis Doctorum ſententijs, maximé propriè reſcripſit. Viſa alicui, magnę tametſi notę viro, diſcrepans ab æquo opinio, hancque ſolidis quamuis ijs innixam fundamentis, quæ ſibi poſteá Sacræ Rotæ ſuffragia, & laudes merita

fuerint, non modo is nihili fecit, ſed & in auctorem ab Alexandro VII. inter doctiſſimos cooptatum, ſapientiæ, & integritatis fama iam Vrbi, iam Orbi cognitum, incredibili petulantia excandeſcens, ita reſponſione typis mandata, ipſum malè accepit, vt illius obſcurandæ doctrinæ, & obnubilandæ gloriæ nihil intactum reliquerit. Vis ſcire, Eminentiſſime, quis ad hæc, quæ patientiſſimum irritaſſent, Ioannes ſteterit? vt ad graculum Cycnus, vt ad ſues Minerua! ſuadendentibuſque quinimò; vt ſuam calamo tueretur cauſam, & quid, inquit, iniurioſum ne me vultis, vt iniurias rependam? Maledicorum, & obtrectatorum hoc hominum genus, vt ſperno, ſic fugio, quod ſi effugere non conceditur, mea

aduer-

aduerſus eos, quæ impugnant obij-
cio ſcripta, quibus ſatis, & meam,
& eorum inſcitiam apud Doctos
manifeſtari puto. Sed & hanc Io-
annis injuriarum tolerantiam non
vſque adeò mirabitur, cuius ad au-
res venerit, quà animi conſtantia
ſubditiMònachi,quà lingua,quà ca-
lamo maximas pertulerit inſectatio-
nes. Parũ erat Cucullato, quod ver-
bis eminus Ioannis famã impeteret,
ſed & cominus ſcriptis aggreditur
miſſo mendacijs pleno Romam fa-
moſo libello, qui interceptus quã-
uis damnari auctorem talionis pœ-
na exclamaret, Ioannes tamen cri-
men diſſimulans reum abſtinendo,
& ſuſtinendo coercitum maluit,
quàm inferendo, criminatione om-
ni ad virtutis meritum tolerata. Et
Purpuratus hunc in ſufferendis in-
iũriis,

iurijs æquū retinuit animū, eximiam cui rei fidem facit magni cuiuſpiam Theologi, ſed minoris tum modeſtiæ, tum prudentiæ, abundans contumelijs Apologia. Hic Ioannis de fermenti vſu in Sacris Liturgijs vtrãque apud Eccleſiam, tum Grçcam, tum Latinam per multa ſæcula aſſerto, doctrinam indignatus (quod vtique condonabile, ſi qua par erat modeſtia id egiſſet, non inficior) Purpuram, & Regibus colendam, nec veneratus, nec veritus, ſic eo apologetico in libello in Eminentiſſimum iraſcitur, vt exſibilari, & derideri quaſi homunculum, & aliquem è turba, non erubuerit. Tantam hominis ſtomachati impudentiam turbari Ioannis amici, tum ſapientia potentes, tum auctoritate, ipſumque retundendæ audaciæ

ciæ, non adhortari modò, ſed irritare, quippè cui, & obiectis doctrinæ abundè, & iniuriosè acceptis immerenter facilimi reſpondere eſſet negotij. At ille tantùm abfuit vt læſæ purpuræ Rei, aut minùs quàm æquum erat doctrinam faceret, aut doctum iniuriarum accuſaret, vt vtrumque doctrinam ſcilicet, doctorem verbis laudaret honoratioribus, vitio attribuens id rependere, quod publicè reprehenditur vindictæ crimen. Sed vndè proceſſi, vt reuertar, tot Ioannes, conſultationibus aſſiſtens, tàm magna modeſtia, quàm pari doctrina magnes euaſus non vota ſolùm, ſed omnium ſecum trahebat ſic corda, vt illum nullus iam eſſet, qui pro meritis inter Purpuratos non vellet. Iulius præſertim Ro-

ſpy-

ſpylioſius, qui omnium nomine non ſemel auditus, ſic Ioanni pileum deberi Cardinalitium, vt neglectæ attribuendum virtuti niſi daretur.

Manuductionem ſuam ad Deum inter hæc prælo commiſit, paruulo in libello omnem philoſophiæ Chriſtianæ tota & Gentilium, & Chriſtianorum moralitate emedullatá, non tàm exhibens diſciplinam, quàm ſuarum virtutum imaginem referens. Hoc opuſculo ſacros poſt libros, veteres poſt Patres, nihil pretioſius Orbis Chriſtianus habuit, quippe quē cuique perſonarũ ſtatui cõuenientem, omni hominũ ordini communem, & facillimę reformãdis moribus methodi, translatoribus adhibitis nulla gentium lingua non ſuum ſibi noluerit. Hunc multi Thomæ à Kempis Enchiridio

paſſim ex æquo faciunt, alij, quos ſtylus, ſententiarumq; alliciunt pondus, paſſim præferunt, omnium tamen eadem ſententia eſt, & quo laudatur ſtylo, & quibus redundat Chriſtianæ virtutis documentis ad omnes perennaturum ætates. Sic Ioannes publicis rebus adhibitus tùm virtute, tùm typis apertiore iàm fama maior, tantam apud Alexandrum creuit in gratiam, vt illi intimus fieret, eiuſdem arcanorum particeps, & Conſul, dignus, qui ab eodem tàm magni æſtimaretur, quàm diligeretur impensè. Nulla iam Alexandro dies currit, quam Ioannes non exhilaret, omnium ſi Eccleſiarum maxima obnubilet ſollicitudo; quam Ioannes non contemperet, æſtuantem ardua ſi negotia faciant; quam Ioannes non

beet,

beet, totius ſi Chriſtiani orbis infelicitet cura, tàm Quirinali in domo feſſum ſub pondere ſubleuans, quàm inter Albani ſeceſſus reſpirantem oblectans. Hoc tanto in bono lumine locatus Bona, ſummis occupatus in rebus, & inter Alexandri familiares, vel prudentia eximios, vel doctrina magnos, vel amore, vel exiſtimatione nulli ſecũdus, eã ſemper animi, & moderationem retinuit, & modeſtiã, vt vnus ab ſingulis proclamaretur, qui ad ſummos Aulæ accitus fauores, aulicorum ſibi cauiſſet fumos. Rem hanc nullus expertus non eſt, cui apud Pontificem opus eſſet Ioannis opera, nemini non ſerenæ frontis, nulli non facilis conuentionis, omnibus obuij, quibus minor præcipuè arrideret fortuna, aut maius aliquod aduerſaretur in-

fortunium. Hanc quoque laudem apud ſuos meritus eſt, nam ſeruato illis eodem ſemper vultuum tenore, nihil magis, aut ab Aulæ applauſibus faſtoſus, aut nihil ab ſummi Pontificis aſſidua conſuetudine minùs humanus, tanta ſic omnes antitiquo pro more amplectebatur benignitate, facilitate, ſerenitate, vt amaretur chariùs ſemper, ampliùs ſemper venerandus. Summam ad vrbanitatem facto, tanta nihilominus in vultu maieſtas, in dictis, factiſque grauitas inerat, vt eo coram, præter grauia, præter ſeria, aut eruditis digna viris, aut promouendæ apta virtuti proferre in medium ſanioris mentis nullus auderet. Huius rei te teſtem appello Eminentiſſime. Ioannem Generalem per id tēpus ſuæ Congregationis Abbatem

ſolius nominis fama pernoueras, quem ad te efflagitaturus ab eo domeſticæ Floræ tuæ augendæ tùm Anemonarum radices, tùm Tuliparum, aliorumque cuiuſque generis florum tubulos, quibus ſubiectum illi Diui Bernardi ad Thermas nuncupatum Cœnobium, tàm ſpecie diuerſis, & venuſtate, quàm numero plurimis abundabat, cùm primū accerſiſſes, illius vultuum maieſtatem intuitus, ac totius corporis habitum ſummæ modeſtiæ confinia, ratus tantā viri grauitatē floſculorum ſermocinatione læſam iri, florum inſtantia, quam animo conceperas, præfocata, pauca eum officij cauſa allocutus, miſſum feciſti. Concuſſos porrò hos tua in mente flores, ac ſilentio ſepultos reuireſcere nunc maiorem Ioannis ad gloriam, indi-

ces vt potè eximię tuæ in illum, illiuſque in merita venerationis,ſicut inficiat nemo, ſic eoſdem quoque internam virtutum tuarum expiraúiſſe fragrantiam, non eſt, qui ambigat. Odoraſſe te enim primo Ioannis occurſu, ſoloque aſpectu arcanas eiuſdem animi dotes, ſagacitatis tuæ magna laus fuit;at odoras, quod florũ omniũ oblitus,reueritus fueris,omnẽ excedit laudem. Arctiſſimæ amicitiæ fructus inter Te, & Ioannem peperere nuſquam hi culti, quinimo neglecti flores, ijſque attribuenda, & magna tibi cum Ioanne conſuetudo, & iucundiſſima vtriuſq; frequentiora colloquia florum, & fructuum plena, quibus alter alteri floridum ſapientiæ ver fieret, maturuſque virtutum Autumnus, geniorum & ſimilitudine Pol-

lux ille Tibi, Tu illi Caſtor. At comitem grauitati graduum quorūcumq; ac dignitatum contemptū Ioannes habuit. Paucorum eſt pręſenti non abuti fortuna, vt hanc ſibi cōcilient, ab eis ſi abeat, vt ſibi hanc prorogent, ſi adſit, huic ſtudio maiore hominū incumbente numero. Sunt qui Principis, cui inſeruiūnt, fauores aucupantur ab gradu, quem conſecuti ſunt, ne excidant; ſunt qui ab eiſdem opem flagitant, vt quas conſectantur, adipiſcantur dignitates. Harum omnium victor Ioannes fœdarū cupiditatum, cùm nihil negaturum ſibi Alexandrū pro certo haberet, quod creditæ ſibi Congregationis vel minimùm derogaret libertati, rogauit numquā; oblatam quinimo ab Alexandro ſui Generalatus prorogationem audire non paſſus, ſic hanc eidē

exoſam ſibi indicauit,vt irritam obtinuerit,quam tamen non tám oblatam iterùm, ſed iàm ſibi præceptam recuſare non fuit auſus. Prout accidit,referri rem libeat. Comitiorum appropinquauerat tẽpus, de qua re, cùm Ioannes corã Pontifice abſentiam ſibi per menſem plùs minùs rogaturus ſermonẽ feciſſet, nihil moratus Alexander, atqui iam rei, inquit, prorogato ad triennium horum Comitiorum tempore, ne te neque per diem amittamus, prouiſum; huius propterea omnem exue curam. Conſternaſſent Ioannis vultum hæc verba, ni motus, quos illa in animo iàm excitauerant,prodire palàm magna eiuſdem vetaſſet virtus,qua etiam factum eſt,vt ille ſubmiſſo capite dictis,quibus mox obniti meditabatur,eo coram aſſentiri

diſſimulauerit. At extra iam au-
lam facto, remque totam ſua
ponderanti lance, internis ſe
ſe conflictationibus prodeunti-
bus, totus eſt in vultu animus
ſe ipſum tanquàm in ſpeculo
mœrentem, & quodam veluti
fulminis tactum ictu attonitum
exprimens. Adire deindè ami-
cos, quos ab Alexandro relu-
ctandi muneris ſibi impetraturos
veniam valentes putaret; apud ipſos
hanc ſui officij, cui ſe tot Congre-
gationum negotia, tot rerum alia-
rum commiſſa cura, quotidianus ad
Pontificem acceſſus, & minor, quod
omnium ſummum erat, valetudo
imparem feciſſent, continuationem
conqueri; eoſdemque conſiliarios
non optare, ſed auxiliarios, obſe-
crans omnes, & conteſtans, hanc ve-

prorogationem, valida eorumdem ſupplicatione ab ipſo omninò auerterent, oneribus oppreſſum ni vellent. Rogati ab Ioanne huius rei interceſſores inter Eminentiſſimos Sfortia Pallauicinus, inter Prælatos Proſper Fagnanus, quos pro Ioanne oratores cùm Alexander perhumaniter excepiſſet, excuſatione accepta, prorogationis mandatum, hac tamen lege, vt ſuſpenſis comitijs, Ioannes ſibi ſucceſſorem ab Apoſtolica Sede confirmandum deligeret, retractum juſſit. Nouo hoc Ioannes lætus nuncio, ſibi vtpotè minùs graui interpoſitæ conditioni facturus ſatis, mihi iuſſorum omnium adhuc inſcio ad ſe aduocato, quod actum fuerat propoſuit, meam, vt ritè reliqua agerentur, interrogaturus ſententiam. Hæc aduersùs omnia

nia toto aduerſanti animo, qui mihi vultus fuerint, quę oratio, quod verborum pondus hic recolere neceſſe non eſt. Obrigueram diù ſilens, ſed mox longiùs in oblatam nominãdi ſucceſſoris conditionem, iàmque admiſſam, acriter; vtpotè magnarum difficultatum, ac periculorum plenam perorans, obiectis ei hinc excludendorum; in quod incideret odio, vnus ipſe vnum ſi omnibus præficeret; audiendis hinc ſi ex nominandis abs ſe aut minori prudentia, occulto aut vitio, minùs quàm ipſe ſperaſſet, communi bono res proſperè ceſſiſſent, & quæſtubus, & murmurationibus, memoratis quoque, quæ ſibi certò ex ijs omnibus exorirentur, mœrore inconſolabili, inutilique pœnitentia, Ioannem non modò ab inceptis

abſtraxi, ſed et eidem excuſatam iàm ſummo Pontifici ſatis feliciter acceptandam ſuaſi prorogationem. His intereà per me ipſum, qui mihi huius rei curam aſſumpſeram, Fagnano; & per Fagnanum Pontifici relatis, expeditoque ab Alexandro ſtatim diplomate, nullus feré Monachorum fuit, qui mihi hanc Ioannis prorogatam non gratularetur dignitatem, qui Ioanni ſublimiores non ominaretur gradus, quippè cui ijs conſequendis nulla non ineſſent, non probatæ virtutis merita, non cum probitate vitæ ſapientia, non digni ſuo præmio labores, ſumma non tandem in ipſum Alexandri omnia, genius, beneuolentia, ſtudium. Sed Monachorum auſpicio non multum poſt arriſiſſe Cœlum viſum

fuit

fuit,nam viduata per id tempus ſuo Paſtore Aſta Pompeia, Carolus Emanuel II. Sabaudiæ Dux,& Cypri Rex Ioannem ſibi iàm multis notum titulis & charum, quippè quo conſulente, & cooperante,Mariam Ioannam Baptiſtam à Sabaudia, ſponſalibus cũ Lotharingio Principe diremptis, regalibus nuptijs ſibi copulandam ab Alexandro obtinuerat, illius Vrbis in Epiſcopum, reſcripto regio ad ipſum miſſo,nominatum voluit. Tanta huius in honoris ab Regio Duce oblata ſignificatione,quid ſibi agendum foret, aut amicorum conſilio, aut longiori ſecum ſibi conſultatione, Ioannes non eguit.Virum magnum diuinarum rerum, ac humanarum haud non conſultiſſimum latere non poterat, quanta Epiſcopis ab-

miſero vbique rei Chriſtianæ ſtatu, ab corruptis circumquaque ſæculi moribus, aut amittendæ ſummorum Principum gratiæ; aut incurrendæ vnius Dei offenſæ eminerent pericula. Quàm grauia prætereà ſibi futura eſſent, oneri ſpecioſo ſi collum dediſſet, tantarum ampliſſimæ, & diſiunctiſſimæ Diœceſis Eccleſiarũ ſolicitudo, præſtanda abſe egenis opes, infirmis ſubſidium, oppreſſis patrocinium, ſapientibus omnia Chriſtianæ virtutis exempla, inſipientibus vitiorum nulla non remedia, qualeque diſtrictum, aut neglecti regiminis, aut vnius non recuperatæ ouis maneret ſibi expiranti ſubeundum iudicium. His addendum anteferenda honori cuique, & dignitati Regnantis Pontificis Alexandri, qua ipſe tantoperè

honorabatur, abrumpenda tanto locorum interuallo familiaritas, euitando cuius rei incommodo non Vrbis Aſtæ modò, ſed cuiuſque alterius ditiſſimæ Eccleſiæ Ioannes infulam repudiaret. Hæc omnia vt vno oculorum ictu ille intuitus eſt, meritis, debitiſque ſuo Principi gratijs humaniſſimé reſcriptis, excuſationeque non acceptandi honoris efficacioribus verbis interpoſita, non tàm ſibi exaudiri meruit, quàm laudari. Chariorem, honoratioremque huius honoris ab deſpectu Alexander habuit, virum vt peté, qui contemneret iam omnia, ne ipſius non incumberet ſeruitio. Mirùm quàm ſibi apud omnes hac pedi aſpernatione authoritatem cōciliauerit, & exiſtiamtionem, dignus nullis non viſus vel hoc dignitatis

ab

ab deſpicatu, cui merità & ex alio capite exhiberetur purpura. Conſulere iàm ipſum, & venerari viri tùm dignitate, tùm probitate, ac doctrinà præcipui. Tu vnus ſuper omnes Eminentiſſime, dum omnium voto Purpuratus ſalutabare, ſed ſolo merito, non minùs morum integritate, ſapientiæ titulo, diuinarum, ac humanarum cognitione, & omnium virtutum ſplendore tàm Ioanni compar, quàm ille tibi, Colere & ipſum conſiliaque exigere ex purpuratis Medicei, Eſtenſes, Roſpiglioſij, Pallàuicini, Nerlij, Nini, alijque plures, quos recenſere locus non patitur; Literatis ex illuſtrioribus Caſanatta, ad purpuram deinde ab Clemente X. aſſumptus, Allatius Leo, Riccius, Fauoritus, Holſtenius, Sluſius, &

ſexcenti moribus æquè, ac doctri-
na inclyti; quibus hæc vna omni-
bus mens erat, vt ſumpto niſi Ioan-
nis oraculo graue tentarent nihil,
quos erga ille viciſſim ſeruata in
conſultationibus fide, in obſequijs
comitate, in colloquijs modeſtia,
ingenuus omnium famulatur ge-
nio. Verùm in multo ſic diſtra-
ctus, & in multa, ita tamen num-
quam ab vno, qui omnia continet
diſiungitur, vt ei vbique præſenti
aut cultu, aut calamo non ſeruiat;
Publicata hoc tempore ab eo Aſ-
cetica de Miſſæ ſacrificio opella
vſui ſuo multo ante lucubrata, vt
ad cœteros quoque omnes, vti hac
qui voluiſſent, ijdem redundarent,
quos ipſe ab ea percepiſſet fructus.
Sacra quotidie nullo intermiſſo die
operabatur, at occupatiſſimo quam-

uis nulla vnquam poſt quietem prior occurrit occupatio, quàm vt dignam aræ orando, flendo, meditando animi aſſequatur puritatem, victimam altiſſimo Deo ſe exhibens antequam altari Sacerdotem. Nocturno ab Choro negotiorum cauſa, & ſtudiorum exemptus, niſi antelucanis precibus abſolutis cubitum ſe recipit nunquam, ſurgensque nihilominus ad primum ſemper euigilandi crepitaculi ſignum, nihil aut cogitare, aut moliri, ni prius ſacrificando Agno immaculato cordis ſui thalamum abſterſiſſet lacrymis, accendiſſet igne, exornaſſet gemmis; atque ijs hora ſemper incumbens feruidæ charitatis oculis pluſquam corporis totas ferè huius libelli exhauriebat pagellas. Nemini porrò opuſculum dicauit, ne

vni inſcripſiſſe videretur, quod omnium vſibus deſtinatum voluit, quibus mandatur ab Apoſtolo, vt non niſi probati Dominicam manducent cænam. Sed iam aut Sacerdotem, aut alium quempiam, qui latinas calleat literas, vix inuenies, cui non inflammet hic libellus, vel ſacrificaturo, vel communicaturo ad pios omnium virtutum affectus voluntatem, ad omnia fidei myſteria intellectum non illuſtret, hunc quidem, quà ſacrificij, quà ſacerdotij ſuper omnia dignitatem ſuper exaltat, illam verò, quà omnium virtutum expreſſiſſimos, feruentiſſimoſque refundit actus. Verùm, ne me longiùs ferat libellus, ad texendam hiſtoriam reuerto, Ioannem iterúm magnos inter fluctus relaturus.

Ortam ſibi Ioannes tempeſtatem, vndè quiſque alius eximiam meritus fuiſſet laudem, obſtupuit. Turbini materiam dedit noua Breuiarij Ciſtercienſis minùs laudata, ab Ciſtercij Abbate impreſſio, quæ, ipſo neque antiqui ordinis titulo retento, adeò multa Sacræ Rituum Congregationis regulis aduerſantia retulerant, adeò probatiſſimæ antiquitatis pauca ſeruauerat, vt ea vti ſede Apoſtolica inconſulta, Tridentinæ refragarentur ſeſſiones; Hanc tamen vſurpari hortabantur, & ferè cogebant, & quod nullibi alia Ciſtercij Breuiaria proſtarent, & quod antiqua, quæ Choris extabant, eouſque longo vitiata eſſent vſu, vt magno Monaſticæ rei ſacræ tum dedecore, tum incommodo legi nequirent. Vtroque igitur Io-

annes ſuos exempturus hoc malo; Hylarione Rancatio eiuſdem Ordinis, viro tam pietate, quàm doctrina omnem ſupra laudem ſummo, conſulente, ſupplici Sacræ Rituum Congregationi porrecto libello reſcriptum impetrauit rei præſenti opportunum equidem, ſed ijs, quos afficiebat, minùs quàm credi poſſet plauſibile. Relato namque Sacrę Congregationi memoriali, quem diximus libello, Eminentiſſimorum Patrum, voto tam Ioannis, quàm Hylarionis adhibito, ea omnium mens fuit, vt antiquo Ciſtercienſium Breuiario derogato, Monaſtici eiſdem, ab Paulo V. ijs, qui Benedictinæ Regulæ dediſſent nomen editi publico Decreto, & ſuaſus vſus foret, & præceptus. Hanc Sacræ Congre-

gationis ſententiam fulmen non credidiſſes, cuius ictu montium cacumina, & pagorum pulſantur, ſed plenum igne cuniculum, quo accenſo nihil non nutat, nihil non collabaſcit; non paruum, non modicum, non maximum. Malis vndique Bona proſcinditur, & vna in ipſum omnium conſpiratione læſæ antiquitatis reum non conlatrat nullus, licitum ſibi ratus quiſque in eum iraſci, qui nouam pſallendi legem introduxiſſet antiquæ iniuriam. Sub initium molliùs omnes Ioannem conqueri, declinandæ nouitatis ſpe nondum deſperata, acerbiùs deindè obtrectari, ipſa parendi iam neceſſitate compulſi, reluctari illi demum tum literis, tum libellis, tum ad Sacram Congregationem prouocationibus exorato

decreto, quid quid omnium mens ſuggeſſiſſet, opponentes. Refugit omnia referre calamus, ſed & relata æterno tumulaſſet ſilentio, niſi gemina ijs ſcribendis pruritaſſent argumenta, alterum quo hac ſolemni ab impugnatione ſacræ defendendæ antiquitatis ex ſtudio Monachos excuſaret, alterum verò, vt obiectantium conatus Ioanni in laudes conuerteret. Nam Ioannes tanta in fluctuantium procella tam ſibi fortis, quàm pius ſuis, nec ſe deſerens, nec ſuos culpans ſic ſtetit, vt cauſæ iudicibus excellentis animi, & parti aduerſæ ſummæ moderationis exemplum fieret. Confirmata inſuper nouo Decreto priori derogatione, & iuſſo expreſſiùs Benedictini Breuiarij vſu cùm contradicentium primario ab Emi-

minentiſsimo SacręCongregationis Præfecto,vt læſæ venerationis apud Ioannem noxas lueret, præceptum eſſet, ea hunc Ioannes tum animi; tũ vultuũ amplexus eſt benignitate, quam maiorem ab genitore non requiſiuiſſet, clementia triumphare mallens, quàm aſperitate. Idem omninò omnibus præſtitit, quod vni huic, & libertate, licentiaque tàm libellorum, quàm literarum diſſimulata, linguis parcens, & calamis, Patris vbique ſibi vindicauit nomen, non vindicis; quo factum, vt reddita poſtliminio pace, nouo is amaretur titulo, qui olim multis diligebatur, quin & nouos quiſque laudaret ritus, quos olim omnes criminabantur. Hac tanta humanitate temperatum, atque iam virtutum omnium experimento illu-

ſtrem, Flauio Chiſio Nepoti Eminentiſſimo, celeberrima Legatione Chriſtianiſſimum ad Regem nauigaturo in Galliam, Theologum Alexander deſtinauerat; ſcitus magni tantæ legationi ſplendoris fore, nobiliſſimo ſi comitatui Ioannem adderet; tùm prudentia, tùm pietate, tum doctrina toti iam Galliç notum; ſummam quinimò ſe excuſanti imperaſſet prouinciam, ni minùs conſtans Ioannis valetudo, abundè ſatis eum excuſatum imperanti feciſſet. Hanc etiam ob cauſam delectus, vt magnam Camaldulenſium Pontificia auctoritate Eremum viſitaret, ſacroque loco pacem componeret, iter declinauit, & munus. Fulciendæ intereà Ioannis valetudini ſtudiorum aſſiduitate, ac negotiorum periclitanti at-

tentior Alexander, quàm ſuæ ipſius, interdicta ei nec petenti, nec cogitanti omnis regularis, & monaſticæ obſeruantiæ aſperitate, multis Apoſtolico diplomate confirmandæ ſaluti opportunis priuilegijs non tam decorauit, quàm munierit. Cibos veſci quadrageſimales omninò vetuit, linea laneis addidit, ieiunij omni ab lege ſoluit, quibus omnibus Ioannes ſic parcè vſus eſt, vt ea ſine ſcrupulo quidem admiſerit, ſed vix non niſi extrema aliqua neceſſitate compulſus. Tam cibi, quàm vini parciſſimo famem minùs, quàm ſemipanis per diem cum pulmento, paruoque paucarum vnciarum obſonio, ſitim verò ſextarius, item per diem explebant, minori etiam ſæpè tam potus, quàm eſca ob ſtomachi debili-

bilitatem, ſeu pondere adhibito, ſeu menſura; Mirum animaduertentibus erat, corpus proceram ſtaturam attingens, ſanguineiq; temperamenti, & ſtudiorum ferè ſemper occupatum laboribus, tanta alimentorum parcitate non defici. His interim, quæ memoraui, cum Ioannes vteretur priuilegijs, nec valeret amplius, regularibus monaſtici inſtituti functionibus adeſſe, generalibus, ſic Alexãdro eiuſdem precibus victo iam, & fatigato permittente; coactis comitijs, quam multum anté enixiùs deſiderauerat, ſummi regiminis vacationem adipiſcitur. Viſus ſibi hac vacatione obtenta renaſci, quippè cui hoc liberato ab onere, & ſoli Aſſiſtentatus otioſo ferè muneri obſtricto, præſtare cætera; quæ multa ſibi,

& grauiſſima ab Pontifice, á Sacris Congregationibus, ab amicis non Romæ tantùm, ſed vbique gentium degentibus committebantur, iam leuius eſſet. Tribus annis minùs ſic aggrauatus orbi circumquaque prælucens vixit ſummo in Vrbe in honore habitus, poſt quos cùm iterùm celebranda Florentiolæ aduentaſſent Comitia, Alexandro longiorē eius ab Vrbe abſentiã vetante, coeuntibus cœteris, ipſe Romæ remanſit. Ne autem communi bono, cui numquam ſtudioſiſſimus non fuit, etiam abſens non prodeſſet, multis mihi per literas communicatis, hoc inſuper me enixiſſimè orat,& vicibus ſexcenties repetitis obteſtatur, vt omni cura, omni titulo,apud congregatos exoneratum velim. Hoc quoque illi

ſuo pro votò conceſſum. Nam me in Abbatem Generalem electo, & Ioannis cauſam procurante, toti viſum cœtui hunc eumdem negotijs Eccleſiæ implicatiſſimũ, liberum, vt precabatur, ab omnique munere immunem iuri ſuo relinquere, ſoloque Abbatis titulo, qui tunc illius in gratiam cœpit, honeſtare. Qui verò ille mihi Romæ ſupremi honoris maiori viribus ſub onere, tum opere, tum conſilio fuerit, ſuperuacaneum eſt dicere. Nihil enim cum olim fuerit, quod mei cauſa non libentiſſimè faceret, maiori nunc ope indigenti, ſic tum conſilio, tum opere adfuit, vt nulla mihi non proſperaret negotia. Sed & Alexandro agenti animam Ioannes iam adeſt, occiduo ſoli eclipſatũm ſydus, poſtrema Mæce-

nati ſuo adhibiturus ſeruitia? Quē enim Pontifex ille nullo non titulo maximus egregia ob magnæ indolis, iudicij, ingenij, ſapientiæ, modeſtiæ merita familiarē, & domeſticum ſibi regnans voluerat; throno iam cedens, & mox vita ceſſurus, vt eo in mortis conflictu ſolatorem haberet, acceſſitum & præſentē non noluit. Id Ioannes ſic forti præſtitit animo, ad ſe ac ſi non pertineret acerbiſſimus, quo vulnerabatur tam de ſe benemerentis Pontificis ab iactura, ictus. Mœruit equidem optimum Eccleſię ereptum Principem, ſuum virtuti extinctum remuneratorem, Maieſtatem throno, moderationē ſceptro, Vrbi columen, Orbi delitium peremptum, ſed ſtatim mentis acie vltra nubes euecta; cum ſuorum

iam laborum, & magnarum virtutum æterno fruentem præmio tuetur, mœroris pœnitens triumphanti Eccleſiæ magis congaudet, quàm militanti condoleat. Alexandro ſic igitur mortalitate exuto, ſedemque Petri Clemente IX. fauſto implente omine, rerum Ioanni, vt ijs contingit, qui Principibus inſeruiunt, quos non originis ratio, ſed eligentium hominum voluntates euehunt mutatur ſcæna. Abſtineri tum demum ab aula, ſoliſq; Sacrarum Congregationum negotijs vacans, nec ad Quirinalem accerſiri, nec ab aulicis excipi, nec in ſummi Pontificis conſpectum admitti, ac ſi Clementi IX. penitùs non innoteſceret. Admiſſionem ad ſacrorum pedum oſcula iam ſibi decies rogauerat, qua nec ſibi deci-

mùm conceſſa, vt vel ſaltem ſemel Pontificis frueretur colloquio, toties ab priuato excluſus, tentato publico, magno viro turba aditus facilitante, potitur tandem, quem fruſtrà huc vſque ambierat, aſpectu. A Clemente ſumma pro ingenita benignitate receptus, multiplicique laudatus encomio, ipſeque illi viciſſim adeptam gratulatus Thiaram, proſperumque & æuo æquale ominatus imperium, nihil ſibi præter benedictionis Pontificiæ beneficium deprecans, reiterata poſt pedum oſcula numquam amplius admittendus dimittitur. Aulæ Pontificiæ abſentato ſic Ioanne, ſuſpicaretur, qui reconditos eſſe Principum affectus neſciret, diminutam Clementis erga Ioannem tum exiſtimationem, tum beneuolen-

tiam, quod tamen tantùm abeſt; vt nec veriſimile comprobaretur; paucos vt poſt dies erectæ Indulgentiarum, & Reliquiarum Congregationi Pontifex pro ſuo in illum ſtudio Conſultorem cooptauerit? At mira admodùm res fuit, Clementem tantam Ioannis abſentiam toleraſſe, cuius adeò & pleniore ore, & frequenter tum vitæ probitatem, tum ſapientiæ experimenta collaudauerat, vt certam audientibus de eo Cardinali creando ſpem fecerit. Sunt qui hanc tolerantiam ſummæ Clementis attribuant prudentiæ Ioannis familiaritatem cauentis, vt illi anteuertendæ purpuræ, vt ſemel iam euenerat, omnem adimeret occaſionem. Sunt qui fortuitò accidiſſe autument, id tum magno Clementis animo reconci-

ciliandis Regibus, armandis in Turcas Principibus, Cretæ ab hoſtibus defendendæ, audiendis populis, viſitandis ægrotorum hoſpitijs, excurrendis Sanctorum Martyrum ſepulchris occupatiſſimo ſemper, tum Ioannis genio ab aula frequentanda alieniſſimo, aſcribentes. Sunt & alij, qui iſtorum nulli aſſentiuntur, varia pro cuiuſque iudicij libertate ſentientes, quæ narrare nimis longum eſſet. Certa tamen hæc vna omnium opinio fuit Ioannem Clementi, & nuper Cardinali, & Pontifici maximo deinceps, inter ſibi commendatiſſimos nulli ſecundum extitiſſe, quippé cui virtutes omnes egregiè ineſſent, quæ ipſum nullis non Principibus commendabilem facerent. Alterum ante annum, Cardinalitiam huic, ad quam dein-

dè eum aſſumpſit, purpuram iam Pontifex excogitauerat, quod cum ſibi intimo patefeciſſet Cardinalium alicui, ratus is rem ſibi fore perutilem, ſi Ioanni innoteſceret, quàm laudatum á ſe hoc Pontificis propoſitum, quanta deprompta item in eius laudem encomia, quæ vt propoſitum promoueret, recitaſſet eius merita, quas, vt idem ſolicitaret, reieciſſet rationes, eo ad ſe acerſito, per ordinem eidem ex animo congaudens horum ſingula indicauit. Ad hęc dixiſſes, Eminentiſſime, nihil Ioanni anteacta in vita accidiſſe funeſtiùs; pallet vultus, tremunt artus; ruiturum ac ſi Cœlum quis illi minatus eſſet. Reluctari Pontificis propoſito, & Cardinalis commendationi parauerat, ſed huic ille verba ſubitanea intercipi-

cipiens dimiſſione, eumdem nedum loquentem, expectari illo momento ab Clemente faſſus, valere iuſſit. Proſternatus Ioannes animo Monaſterium redit, Cubiculumq; deindè ingreſſus, reaſſumpto paulatim ſpiritu, omni ad conſilium cogitatione vocata, excuſationes, quas Eminentiſſimus, cuius nomen conſultè tacetur, afferri vetauerat, fidæ paginæ eidem mittendę committit. Pinxit in ea ſe totum Ioannes penicillo vſus nullo, quàm quem ſibi ingenuus animus præſtarent, & ſumma modeſtia. Conſumptos annos in ſtudiis fatetur, ſed longè ſe minùs quàm percrebuiſſet fama, ſapientem, vt potè hoc titulo mediocribus minorem. Præter doctrinam, alia in purpurando perquiri multa, prudentiam Eminentiſſimo

dignam titulo, ſolertiam aulæ aſtubus parem, quorum ſibi, viro qui pe ab ineunte ætate intra clauſtrorum ſolitudines ſepulto, nec radices vigeſcerent, nec rami. Expectandum ſibi ab clauſtris, ſi abſtraheretur altiorem ad ſtatum promouendus, id prorsùs, quod ijs vſu venit, qui quorum linguam penitùs ignorant, terras incolunt; tàm enim idiomatis Aulæ, quàm rationis rudi omninò, ſummo ſuo dedecore improſpera ſic cederent omnia, vt hanc ſibi procuranti illud improperari meritò poſſet, eleuans alliſiſti me. Addidit nihil magni ab eo ſumma in dignitate ſperandum, qui tertium poſt quadrageſimum iam annum Monachus, vt ſibi contigerat, perfectam Monachi nondum egiſſet perſonam; quamobrem, &

præeſſe ſuis numquam niſi coa-
ctus aſſentiri voluiſſet, & obla-
tum ſibi Aſtæ Pontificium tam reſ-
puiſſet auribus, quàm fugerat ani-
mo, quocumque à præſulatu tàm
genio abhorrens, quàm cuique
ineptus. Hoc idem proſequens
argumentum ſexcentas ſimiles de-
fugiendo honori aggerans rationes,
& ingerens, ingenuam faſſus ge-
nitoris nobilitatem inter Patriæ
Ciues commendabilem, popu-
lare genitricis, vnde ſibi exor-
tam agnoſceret infimæ ſortis pro-
pinquitatem, accuſat genus. Sub-
iuncta hinc, & obiecta nudo
homini im menſorum ſumptuum
impotentia, Eminentiſſimum per
Sanctos, per Sacra, auertere ab ijs
animum, & ſua ſe in vocatione
relinqui obteſtatur.

De-

Demum pro literarum coronide vt aliquod adijceret ſuo effectu non fruſtrandum; obſecro, inquit, Spiritum Sanctum, vt aut aliam, tibi ſuggerat de me extollendo mentem, aut mihi ne extollar, vitæ annos decurtet; mori enim mihi dulcius erit, quàm ad dignitatem aſſumi, cuius vſibus impares mihi præſentio vires. O Epiſtolam Apoſtolico Viro dignam, quæ ab ijs legi dignum eſſet, quibus aſſequi purpuram, plus cordi eſt, quàm mereri. Huius rei pro mea erga eum fide, & pro ſuo in me ſtudio conſcium me voluit Ioannes, quem cum de re aliqua harum literarum obliteranda, nocitura nihil ſi taceretur, admonuiſſem; Parce amico, inquit, addam potiùs ſi quid anteuertendo honori idoneum mihi ſuggeras. Creditum por-

ro hoc mihi ab Ioanne arcanum, nunc primùm Eminentiſſime, in lucem profero, vt tanti viri nullo non orbi cogniti, nulla non virtute inſignis, tum pietate, tum doctrina inclyti, iuncta ijs omnibus ampliſſimâ animi & æquitatem, & modeſtiam, & rerum, ſuique contemptum ſummé ambientibus imitanda exhiberem. Quid autem Ioanni hæc literarum profuerit humilis ſuæ inhabilitatis confeſſio, nota res eſt. Hanc vel ob ſolam, alta deeſſent ſi merita, purpura dignus habitus eſſet, ſed hanc tandem induitur, cum enim Clemens tertio Pontificatus ſui anno, magis Creta expugnata, quàm morbo ferè confectus, vt illuſtribus anteactis in ſuo Pontificatu facinoribus vltimi vitæ reſponderent actus, Ioannem quem toties magnis eue-

xerat laudibus, purpura dignum abs ſe proclamatum non ſemel, ampliſſimis cum ſex alijs omni exceptione maioribus viris conſultiſſimò Purpuratorum Patrum Senatui, Vrbe acclamantibus, & Orbe, tertio Kalendas Decembris adiunxit. Quis hic dies Romæ illuxerit, & qualiter huius iſtius creationis nuntius ab omnibus omnium ordinum hominibus exceptus; te puto memoria tenere, Eminentiſſime, qui maximus publici gaudij ſupra omnes particeps, communis comprobationis maior omnibus commendator, apertarum totius Vrbis acclamationum; non inter admiratores vnus, ſed inter acclamatores multiplex gratulabundus ſingulis adfuiſti. Et quidem Pontifici gratulabaris primùm, qui Ioannem tandem ſuo locaſſet

in lumine, purpurato Collegio deinde nouo hoc iam ſplendore aucto; hinc Vrbi voto iam ſuo damnatæ, hinc Orbi expectationem ſuam iã conſecuto; hinc Ioanni digna meritis ſuis remunerato mercede; ac tandem tibi ipſi quod Purpuratum amplecteris amicum, olim virtute omni Tui ſimilem, & ſola nunc purpura ab Te diuerſum. Longiùs ego aberã, affare tu ſi viſa vnquam poſt inductũ in orbem Purpuratorum ordinem hac Ioannis promotio plauſibilior, ſi accenſi publicæ lætitiæ feſtiuiores compitales ignes, vibratæ ſi per auras ſulfurati pulueris lætiores acontiæ, frequentiores adhibitæ ſi alibi gratulationes. Iuit ad Thermas Vrbs tota, illius oſculatura manus, cui opperiebatur vno concurrentium omnium voto de

oſcu-

oſculari, pedes tantoque ille cuiuſque hominum ſtatus implicatur cõcurſu, vt ſuos non niſi quartam noctis poſt horam ad ſui conſpectum gratulabundos admiſerit. Hoc tamen ſolemni in gaudio, & communi ſolus Ioannes amiſſam ſibi mereri tranquillitatem, ſeiunctam a ſe dolere ſtationem, aduentitij honoris collacrymari onus, & amarè ſic conqueri, ac ſi mala ſibi oblato cum pileo aduentaſſent omnia. Hæc autem coram & ſuis, & familiaribus apertè, obuiantes verò cæteros ſic compoſito ad omnem humanitatem recipiebat vultu, vt nec ingenitæ ſibi modeſtiæ, nec mutato nunc ſtatui detraheret quicquam, aculeis quibus intus feriebatur, omninò diſſimulatis. Recurrunt ad Ioannis mentem nunc pri-

mum entheatæ monialis, quibus omnem ille negauerat fidem, purpuratarum roſarum vaticinia, roſaſque illas veluti ſibi ab cœlo dimiſſas gentili in parma leoni, prædiuinati honoris in monumentũ, additas voluit. Clemente IX. vita functo, vt pauci eſſent, qui Cardinali Bona in futuris Comitijs, ferèque preſentibus Summi Pontificij non augurarẽtur dignitatẽ, ſic ab multis ſeu captandi animi, ſeu ſubleuandæ inopiæ gratia, oblata ei magni põderis auri, & argẽti munera, & exhibitæ annuæ penſiones, quibus ille, gratijs cuique actis, cõſtãtiſſimè ſua pro magnanimitate recuſatis, miſſam ſibi dumtaxat ab Roſpylioſio rhedam ſeiugem, ab Chiſio Sacram Cardinalitij Sacelli ſuppellectilem, amoris, & reuerentiæ erga ipſos in ſignum, retinuit.

Num-

Nummorum, & ipſi Antonius Barberinus ſic munificus in Ioannem, vt amans, quatuor millia obtulerat, quos ille cum ſemel, & iterùm pręſenti indigentia accuſata forti animo remiſiſſet, generoſa alter, & pari obſtinatione, ſummam apud Sancti Spiritus menſularios nō ſui, ſed eiuſdem Cardinalis Bona ſub nomine deponi curauit, quam deindè Bona eiuſdem Barberini poſt obitum ad munificæ liberalitatis exemplum, Patribus, quos Miſſionarios appellant, pauló antequàm ſupremum obiret diem gratuitò conceſſit. Adeſt ſed iā interrēgni Comitijs purpura quidem nouitius, ſed obeundo muneri, cui, cùm cæteris eiuſdem ordinis Eccleſiæ Cardinalibus incūbit vix ab omnium peritiſſimo ſecūdus. Qualem illuc tot inter mundi

lumi-

lumina, tot inter probatiſſimos in omni virtute viros perſonam egerit, qua ſit vſus in conſulendo & prudentia, & modeſtia, qua animi, qua verborum ingenuitate cuique obeunti ſe dederit, qua tum comitate, tum beneuolentia ſuccedentibus per vices ſit functus munijs tecum loqui ſuperuacaneum arbitror. Pontificiorum enim comitiorũ cuſtos ſummam ad tuarum virtutum laudem cum eſſes, quin hæc omnia tibi de Bona tam altè benemerenti relata fuerint, ſuadebit nullus. Qualem dicebam, is erat Ioannes in Vaticanis Comitijs, interque purpuratos ſibi dignitate pares; quis autem foris per omnium ora, & ad omnium aures foret, qui de illius religione, de pietate, de vitæ ſanctimonia ſermones, quibus per domos

mos, per compita ab omnibus im- plenda ſede dignus extollebatur, quæ ex eiuſdem ingenio, eloquen- tia, omnis generis doctrina, arca- narumque eruditionum copia, con- cepta exaltationis ſuæ ab Vrbe, ab Orbe ſpes, quæ carmina vbique gentium, quo tempore petulantiſ- ſimorum hominum in viros Sacros, ſummaque virtute præditos inſanie- bat licentia, bacchabaturque, in eius diſſeminata laudes maiora ſunt, quã dici poſſiut. Inter multa, quę túm Muſis Etruſcis, tùm latinis hoc in- terregnì tempore iactabantur de Io- anne vaticinia, hoc vnum ſalis a- bundans, quod tibi Eminentiſſime ſubijcio, bona dicentis Poetæ Epi- gramma præterire crimen eſſet,

Grammaticæ leges plerumque Eccleſia ſpernit,
Fortè erit, vt liceat dicere Papa Bona.

Vana ſolæciſmi ne te conturbet imago ;
Eſſet Papa bonus, ſi Bona Papa foret.

Verùm quem omnes, quos Pontificis adoratio decet, non electio, Pontificem voluiſſent, is ab eis, quibus eligendi ſumma poteſtas ne Pontifex fieret, quod bonæ exiſtimationi innocuum eſſet, nihil infectum ſuſtinuit, quos ſibi promouendo auerſos ſuſpectaret, modeſtiſſimis ſalibus, vt ſibi ipſis cauerent, promotionis ſuę ſuſpicionem augebat magis quã adimeret. Quos amicos noſceret, ſuæque exaltationi ſtudioſos, vt magno ab facinore auerteret, dictis, factis, ſcriptis, conatuque omni remoliebatur. Semel cum inter præfatos primo loco aliquando abſentium vota recollecturus diſcurreret, heu vos ſubridens, inquit, diutiùs in eligendo

Pontifice cur moramini? me aſpicite albo iam ex toto, vt ſim Pontifex ſola deeſt Pontificalis carbaſina. Aliàs quoque duos inter eiuſdẽ animi Cardinales Diaconali titulo inſignitos medius ambulans, & hos vt ſale admonitos faceret, hilariori iam vultu, quis me futurum ait Pontificem negabit, qui iam veſtrorũ gratia Diaconibus vtor. Ioco ſic auerſis conſulens, ſeriò amicos, & grauiter ne ſibi ſuffragarentur interpellare, ne longiùs ſui ſtudio electionem protraherent obteſtari, ne Eccleſiæ tot incommodis opreſſę, religioni tot procellis agitatæ, otio publico tot armis corrupto, regnorum ſecuritati tot barbarorum conatibus concuſſæ, paſtorem, cuſtodem, reparatorem, vindicem bonum eligerent, ſed optimum, cui

ſcilicet cum pietate rectè obeundis tot titulorum muneribus robuſta virtus ineſſet, & æquum virtuti conſilium, adhortari. Hæc non ſemel affatus cum nihil proficeret, calamo adhibito, ſic ipſorum aliquem alloquitur. Qua vteris in tractando negotio mihi abs te communicato, incomparabilem prudentiam laudò, ſimulque admiror, & hanc velim in legendo Pontifice, & eligendo, vt adhiberes. An mihi Hiſpanorum fuerit adempta excluſio, penitùs ignoro, hoc vnum ſcio, perennari ſcilicet alteram, & Dei nempè, & meæ conſcientiæ. Voluntatis Dei non eſt, minatur æternam quinimò damnationem; ni oneri oblucter, cui me imparem euidenter dignoſco. Hinc antiqua firmior ſemper in mea deliberatione, facilius tibi
fore

fore polliceor, vt hinc ſupra feretrū efferar, Pontificiam quàm ſuper Cathedram. Hæc omnia porrò, ne longiorum comitiorum tanto cum orbis periculo, & ſcandalo cauſâ, quamuis remotiſſima forent, horum ab initio, nec ſilui, nec diſſimulaui. Et nunc te denuò obteſtor, ne quicquam de me loquaris, quippè nihil profuturus. Vt autem paucis me expediam, nolim eouſque tentari, vt iam recuſandi, quem ſiti ambiunt multi, Pontificatum, publica vti mihi oſtentatione opus eſſet. Obnitenti parce, Dei honor, ſalus mea, dignitas tua ſic exigunt. Huc vſque Ioannes; nec ſuſpicandum eſt, horum quicquam ipſum protuliſſe, aut iactandæ virtutis, aut occultandi ambitus ergo, reſpondebant enim in Ioanne ſic men-

ti verba, & verbis animus, vt omnem omnibus, vel exiguæ simulationis ſuſpicionem adimerent. Huius in rei gratiam contrarium ſentientibus plura hic addam, quæ alienum ab omni fuco Ioannem facient. Huic fortunando toto inſudabat conatu magnæ pollentiæ Cardinalis. Is, vt ſuæ voluntatis erga Ioannem certam daret ſignificationem, aſſectatorem ad eum arcana de eligendo ipſo in Pontificem renunciaturum inita iam conſilia, ſibique, & ſequacibus firmè ſtatutum nemini fauendum niſi viro Bono, & cui æquè eſſent cordi & ratio diuina, & publicum bonum, deſtinauerat relatorem. Ioannes cũ non niſi loquentem frigidè ſuſtinuiſſet, eumdẽ dimiſſurus reuertere vnde veniſti, inquit, Dominoque

tuo meo nomine renuncia, ſe neque Deo, neque Eccleſiæ, neque rei publicæ, neque mihi demum præſenti in negotio nihil meditari bonum, ſed ſibi, quinimò tanta bonorum virorum excluſione, tanta comitiorum prorogatione Chriſtiano Orbi, quod feſtinari debuiſſet ſe bonum impediuiſſe, meque enixè eum deprecari, vt quæ ſua ſunt obliuiſcens, eligendum curet non bonum ſibi, ſed optimum ſingulis, & qui dignus ſit, non vni familiæ benefactor (quod vtique, & mihi indignum putarem) ſed terræ, cœlique præfici arbiter, orbem vniuerſum vna complexurus charitate, ſed ſumma. Diſſimulantis ne reſponſio hæc fuit, an animi reuerà Pontificalia non curantis? Sed huic ſimilem narrabo inter eadem comitia

rem ab eo geſtam. Ioannem adijt Cardinalis amicus valdé, qui pauca poſt verba longiorem Comitiorum prorogationem condemnantia, vt Ioannis fortaſſe, vel mentem tentaret, aut pectus, quid adhuc, inquit, moramur? Tantas iam poſt periclitationes, cur in vnum non coeunt diſſonantia capita, & quidem tuam, vel in perſonam, quod amicis & charius, & vtilius eſſet, vel in alterius tandem? Nam quod ad me pertinet, cum nihil mihi futuro ab Pontifice, præter quid minimum petendum occurrat, idque facilimo negotio, vel te in throno ſedente, vel alio me aſſequuturum confidam; poſt Bona, mihi quiſquis alius bonus erit. Solutionem reſidentiæ abnexu, vltra Tridentinam, aliam tres alteros ad menſes, vt hoc temporis

ſpatio Romæ degenti maius aliquod Rotuli quem vocant, adijciatur emolumentum, quis mihi ibit inficias? Tum Ioannes præclara hac ſibi exertandæ ſuæ mentis arrepta opportunitate, inter ſerium medius, & iocantem: Orandum tibi, infert, Eminentiſſime, ne minimum, quod vocitas, ad me efflagitatum accedas. Sedere enim Petri in throno, quod Deus auertat, mihi ſi contingeret, quid tale petenti conceſſam ab Tridentino Conſilio, ab ſponſata ſibi Eccleſia, abſentiam non auctam ſolum non velim, ſed imò auaritiæ, qua nihil in Epiſcopo deteſtabilius, talionis in pœnam, contractiorem omnino imponerem, vt quibus fruitur, amitteret, qui vt ditior fiat, ſponſam, cui ſanguinem, cui vitam, cui ani-

mam ſeque totum debet, ſua depauperat præſentia. Hac vbique anteuertendo Pontificatui vtebatur arte, quoties adhibendæ nanciſceretur locum, æquale ſæpè tam pietatis, quàm doctrinæ zelum oſtentans, ſæpé Purpuratis coram, amicis præſertim, quod delicatos offenderet, & mores, & vſus, aliquid inferens. Interrogatus aliquando, qua hora ipſe Sacra quotidiè operaretur; hora, inquit, Papali (Clementis X. regnantis Pontificis ſacrificij tempus alluſerat) quam certè immolandi horam ſeruarem, ſi qui me Pontificem vellent. Caue, ſubiungit alter, ne hæc eadem noſtrorum alteri dicas; imò, Ioannes affatur, vt maiora tibi beneficia debeam, te orabo, ne vni quidem Eminentiſſimorum hæc non refe-

ras, vt qualia illis mea exaltatione ſupereſſent incommoda, maturè admoneantur. Sed omnem eneruant politicæ hypocriſis ſuſpicionē, quæ inter ipſum, & accerrimum Hiſpanicæ cauſæ Sectatorem Cardinalem, ſed ad inuicem ſibi amicitia intimos, acciderunt verba. Fama eſt, cum alter Cardinali Bona tot Congregationum negotijs ſemper occupatiſſimo Sabbatum, vt poté infinitis propè literarum ſubſcriptionibus obnoxium condoleret, ſic ei Bona reſpondiſſe. Falleris, Eminentiſſime, Sabbato ſummum vel mihi hoc ab onere otium eſt, vel rarò huiuſmodi accidunt ſubſcriptiones. Moleſtiſſimnm at è contra Mercurium hoc argumento experior diem, qui ſcribendis ad Gallos literis ferè ex toto im-

penditur. Hunc Hiſpanus ad ſalem, ſeu vel non ſagiret acrimoniam, vel diſſimularet, nihil percitus, proſperam humaniſſimè Bonæ gratulatus præſentem valetudinem; diutiſſimè, inquit, incolumem te mihi ſeruare iubeo Eminentiſſime Bona; vt quod ex corde Pontificium tibi augurot valenti non niſi accidat, atque robuſto. Leniter ad hæc arridens Bona, pro commendata, infert, mihi ſanitate mirificas ago gratias, à me verũtamen caue, nã niſi augurii pontificalis te pœniteat, Hiſpanicæ factionis apud Reginam, quód me Gallis animo addictum in Pontificem efflagites, te deſertorem poſtulabo. Hac ſalium, & dicacitatum arte Ioannes, vt ſibi maximum ad Pontificatum viam omni ex parte obſtrueret, vlus, certũ tam

fauentibus, quàm auerſantibus fecit, numquam ſe, niſi vt toto eam conatu declinaret, pontificiam cogitaſſe dignitatem. Non latebant nimirum Virum maximum, & æquum rerum omniũ æſtimatorem, quàm deſciuiſſent antiqua ab pietate Chriſtianorum mores, ijſque reformandis quàm difficile remediũ, quàm longè ab veteri præſens diſtaret Eccleſia; quantùmque erigendę humana ſpes omnis abeſſet; quæ Regum eſſent, quæ Regnorum diſcordiæ, qui ab diſcordantibus à fide conatus, qui à barbaris impenderent impetus, ſingulisque obſiſtere; quàm plenum vbique difficultatibus; intelligenſque quanta ijs qui præſunt, niſi omninò proſint, ſupremo ab Iudice ſuperſint mala, purpura exui potiùs paſſus eſſet,

quám

quam purpurea veſtiri exomide, vnò eodem momento, quod rarum inter huius ætatis homines, ſummam & Pontificibus dignam vi tota contendens ad virtutem, ſummos & eximiæ dumtaxat virtuti debitos contemnens honores.

Summæ Dignitatis Cardinalitiæ poſitus in loco, veteris modeſtiæ monaſticæ nihil remittens in conſtituenda familia, in exornando palatio, ſuppellectilium in ſumptu ea eſt vſus moderatione, quę nec aſſumpti ſtatus dignitatem obſcuraret, nec veteris conditionis humilitatem offenderet, plus perſonarum qualitati, quàm numero, ſicut & rerum magis munditiæ attentus, quàm pretio. Familiares non tam origine quàm virtute nobiles, qui ad omnem modeſtiam, atque humani-

manitatem educati essent adhibuit, humilioribus ſeruitijs addictos non omni vitio immunes nullos ferens, tam hos, quàm illos diuerſo quidem pacto, ſed vna amplectens charitate. In ijs quæ ad victum pertinent, Cardinalis non minùs parcus, quàm Abbas, in volutandis quoque Auctoribus ſic ſibi ſemper ſimilis extitit, vt vel legeret aliquid ſemper, vel ſcriptitaret, maioris ſapientiæ ſibi legendo ſitim explens, freqüentibus ſcribendo riuis deductis. Huius ordinis ſunt Rerum Liturgicarum libri duo, quos primo ſui Cardinalatus anno publici iuris fecit, hac eiſdem ab Alexandro Pollino encomiaſtica præfixa cenſura. Rerum Liturgicarum libros ab Eminentiſſimo, ac Reuerendiſſimo D. Ioanne Bona Cardinali compo-

ſitos, honoris cauſa iuſſus, perlegi; eximiæ pietatis, doctrinæ; & eruditionis refertos; & quos religioſiſſimus quiſque inoffenſo decurrat pede, tum ob facundiam, perſpicuitatem, ordinem, elegantiamque digniſſimos; qui diù multùmque expectati, magno Eccleſiæ bono, & Eminentiſſimi nominis ornamento proferantur in lucem. Huic ille elucubrando operi integra annorum incubuit hebdomada, tot annos laborioſo in partu contendens, quot moliendo in Orbe conſumpti dies. Sæpè enim cum ab incepto, vel vndequaque ſibi commiſſa negotia diſtraxerant, vel tractandarum rerum intra antiquitatis rudera latentes notitiæ longiſſimas nonniſi poſt perquiſitiones comperiendæ retardauerant. At expergefecit mul-

totum ingenia abſolutum hoc tot vigilijs opus, vt lucem vidit, comantis ſtellæ adinſtar omnium oculos, omnium animos furantis, mota in eo de fermentato pane, & azimo quęſtione, eruditorum primæ Claſſis virorum quoſdam, vt Ioannis opinioni applauderent, alios, vt eidem obluctarentur, exſtimulante. Laudandi doctrinam, aut doctrinæ applauſus hic locus non eſt, ſed neque contradictores confutandi, aut eorum dicta, vtriſque ſatisfacient ipſamet Ioannis ſcripta, æquo ab Iudice, & ſcito hiſtoriæ, ſi ad trutinam exactiùs examinentur. Manent hucuſque ſuo æſtimata pretio, interque excitatas aduerſariorum iniurias tantùm abeſt, vt auctoritatem amiſerint, laudatorum, & ſectatorum numerum vt ſibi augendum

dum ſperent. Hæc interim Ioannem retractaſſe, quempiam minoris iudicij virum quàm ingenij gloriari ſcio, ſed id quàm falsò is ſua lingua, quamque typis petúlanter euulgauerit, poſthumo ex eiuſdem Ioannis opere prœlo breui excudendo, cui ille mentitur, clariús veritate appareb t. Sequenti anno ſui ſcilicet Cardinalatus ſecundo, opere altero de Diſcretione ſpirituum euulgato trapezitam agens ad iuſtiſſimam ſanctuarij lancem, & ſagaciſſimã ſanctorum Patrum ſtateram; natura variorum ſpirituum, quos ſcilicet nobis ipſis mens noſtra immitit, quos Deus mentibus noſtris infūdit, & quos Demones ſuggerunt, reuocata, bonos eligere, reprobare malas, ſepararéque à vili pretioſum, ab falſo verum, ab ſerpentis ſibilis

ſponſi

ſponſi vocem clarè, æquè, ac doctè, ab antecedentibus ſignis, ab comitantibus, ab ſubſequentibus ſatis abundé demonſtrant. Viſus hoc in libello ſeipſum ſuperaſſe Ioannes, nec eumdem alio vſum fuiſſe calamo credendum eſt, quàm quem & temperaſſet, & rexiſſet, qui ſpirituum, ſapientiæ teſtimonio, ponderator eſt, & creditur. Lapidis intereà Bona, quo excisus fuerat haud immemor, Eccleſiæ, quam Diui Bernardi ad Thermas appellant, & intra cuius Cænobium ille ſibi purpuram meruerat, æqui bonique conſulturus, eidem Cardinalitium, Clemente X. concedente, obtinuit titulum, eumdem ſcilicet, honorabatur quo olim S. Saluatoris in Lauro Baſilica. Hunc autem cum ſibi primùm exoptaſſet, qua potuit

animi magnificentia tenuitatem annuorum redituum vincente, templi lateritio pauimento elaborata arte excitato, Capellæ eidem Diuo Parenti dicatæ, vt quot annis octauo eiuſdem Sancti feſtiuo die eius ad altare ſolemni ritu ſacrum celebraretur (abfuit viuens cui ille numquam) pingue attribuit fundum. Suo huic titulo, ſuorumque, quos impensè diligebat Eccleſiæ, ſi quid tum rei familiaris ſumptibus, tum frequentibus, ingentibuſq; eleemoſinis ſupereſſet munifica impendebat manu, liberalis erga ſe minùs, vt nihil ornamenti, & decoris Eccleſiæ ſuæ deeſſet, Euchariſticæ Diuinitati ſeruandæ nouum, vetere, quòd nimis aram, cui ſupererat, occuparet, remoto, tabernaculum extruxit, quod, te Eminentiſſime

architectonicæ etiam artis peritiſſimo delineante, forma orbiculata, quæ ſpherico reſpondet templo, columniis duodecim, ijsque ſtriatis, & Corynthio opere, totidemque tum ſolidæ molis Apoſtolorum ſimulacris, tum vetere ex teſtamento, & nouo dimidiatæ extantiæ miſterijs, aut Chriſti cænam, aut eiuſdem Paſſionem referentibus, auro abundè perfusũ, obuiantibus ſtuporem infert, & deuotionẽ. Eucha-riſtiæ pone hanc nouam Sedem, intro ſcilicet Monachorum Odœum, tumulo deindè ſibi delecto, lapidem nihil ab ſolo extantem modeſtiæ ſuæ magìs, quàm nominis, cui totius orbis iudicio quodquam mauſoleum impar eſſet, impoſuit, hac candida ſummo pro elogio ſculpta Epigrapha.

Digitized by Google

D. O. M.

IOANNES BONA

Pedemontanus

Congreg. S. Bernardi Monachus,

& huius Eccleſiæ

Translato huc titulo

S. Saluatoris in Lauro

Primus Præsbiter Cardinalis

Viuens ſibi poſuit.

Fabricandas poſt hæc, tum pſallentium Monachorum commoditati, tum ad nitidius, atque elegantius Chori ornamentum machinatur ſellas, nullis parcens ſumptibus, vt reliquis Eccleſiæ partibus, Organo præſertim moderni Abbatis Generalis Nicolai Piſtonij Subalpini opera, & ope magnificè excitato, illæ non tam æquarentur quã, quà ligni pretio, quà formæ artificio omnem omnium collationem

vincerent: terminando operi aureis nummis binos ſuprà millenos, quorum ſummam egeni Cardinalis facultates excedere quiſque facilè credet; aſſignatis. Maiorem hanc à ſe molitionem magno cum ſui animi gaudio inceptam vidit, præſens in decus non niſi illius poſt obitum, quod Monachis maioris doloris fuit, abſolutam. Sed ſuæ ſic Eccleſiæ, ſuis ſic Monachis tota animi attentione perſtudioſus illam dum exornat, ijs dum proſpicit, electos quoque Dei omnes per vniuerſum Orbem diſperſos, vt ad gratiam, pacemque, quæ omnem ſuperat ſenſum exſtimulet, perducatque, libellum eis, principijs, & documentis vitæ Chriſtianæ refertum inſcribit, hoc vltimo ſui ingenij partu compendioſos ſtudiorum ſuorum exor-

naturus labores. Verùm ad occaſum iam properat magnum hoc Eccleſiæ ſidus, & qui morum Sanctitate, & doctrinæ miraculis, nullis non linguis laudari meruit, nullis iam non ſimul oculis inſanabili correptus morbo deflendus iacet. Quatuor ſuprà triginta decubuit dies Medicorum iudicio ad decimum vſque quintum ſanandus, inter ſpem deindè, & metum curatus ab eiſdem vſque ad vigeſimum ſeptimum, reliquo tempore, quód iam natura ab vi morbi proſtrata eſſet, ſolo animo ſuperſtes, ſoli omnium virtutum ſuperuivens exemplo, aſſiduos inter laterum dolores, acerbos inter ardentis febris cruciatus, quicquid de tolerantia, de magnanimitate, de conformanda humana voluntate cum Diuina, de vitę con-

tem-

temptu, de mortis deſpicatu ſuis in libris ſcriptum reliquerat, conſtantiſſimè exercens omni moritur hora, nullo momento non ſui victor. Pollicentibus vitam paratum ſe vitæ profitetur, animantibus ad mortem æquo animo opperiri mortem faſſus, virum non alium ſe omnibus hac vltima in rerum arena exhibuit, quàm qui ſedendo fortiter alios ſimili in agone dimicare, nec vitæ repugnando, nec morti, diuino vtriſque commendatis arbitrio, docuerit. Acceſſeram hoc tempore ad ipſum quamuis podagra adhuc laborans, vt iam conclamato benè pręſens precarer, cumque illi flebili voce ſuggeſſiſſem redimendo eius pro vitæ periculo mihi a Deo efflagitaſſe mortem, defixis ille in me oculis, abſit, inquit, hoc à te ma-

lum Congregationi tuæ cùm te perneceſſarium agnoſcam, viuas quantum Deo placuerit. Quod ad me attinet, qualis, & quantus ſim, Diuinæ committe voluntati. Solus enim, quid mihi expediat, quid eius gloriam deceat, ille nouit, ab cuius ego arbitrio, & neceſſitate pendens, & voluntate, is illi fieri cupio, quem ille tota in æternitate me ſibi eſſe decreuit. Rogatus inſuper, vt pro conceſſa ſibi à Clemente *X.* tranſferendi, quas vocant, penſiones facultate, earum ſaltem aliquam viris familiæ ſuæ nobilibus renunciare, conſtantiſſimé renuit, idque cùm nihilominus ab omni ſcrupulo immune magna auctoritate viri, adductis in medium probatorum hominum tum exemplis, tum conſi-

lijs eidem iterúm perſuaderent, firmior ille in negandi propoſito perſiſtens, quæ allegatis, inquit, nec exempla improbo, nec conſilijs refragor, verùmtamen & conſcientiæ meæ conſonat, & rationi, conſulendum potiùs Epiſcopis, quorum magno incommodo neceſſaria honori meo ſuppeditata fuere, & quibus ſubleuandorum pauperum, prouidendæque Eccleſiæ onus incumbit, quàm ijs, quos vel egenorum, vel Eccleſiarum nulla premit ſolicitudo. Non defuere, qui ægroto, iamque feré animam agenti, conſanguineos commendarent, nubiles præſertim illius ex ſorore neptes, omnibus fortunæ bonis deſtitutas, toto eloquentiæ nixu recordantes, ne indotatas relinqueret. Ijs ille forti animo re-

ſiſtens, de bonis, inquit, paternis ſemel multos ante annos teſtatus, nihil ad hæredes non tranſlatum remanſit, quæ autem Eccleſiaſtica ſuperſunt, aliter quàm ad Eccleſiæ fauorem legari, auertat à me, qui me altaribus dicatum voluit. Superuacaneum autem eſt poſt iam dicta cœterarum virtutum omnium reminiſci, quarum ille heroicos actus, & nunc in extremis laborans exercuit, apud te, Eminentiſſime, præſertim, qui ſingulari pro tuo in illum ſtudio, arcta tua cum eo pro conſuetudine, ſimilibus pro moribus, pari ad omnem virtutem pro genio, eidem hoc toto ſuæ infirmitatis tempore, amicitiæ nulla non præſtans officia, ferè indeſinenter adfuiſti, fortiſſimi illius in tolerando animi, pacatiſſimæ inter mortis
con-

conflictus animæ non tam teſtis quam admirator,ſed quem iam dolor, & mœror ploratorem feciſſent. Feruentiſſima enim inter ſeu Theologalium,ſeu Cardinalium virtutum exercitia, ea vultuum tranquillitate, ac animi conſtantia diſſolui opperiebatur,quæ quilibet admirari poſſet,ſolemnem iturus ad triumphum. Conceſſit heu ſed fato tandem ; & inter Monachorum ſuorum , & lacrymas , & preces mortalitatem exuens Anno 1674. quinto Kalendas Nouembris ætatis ſuæ 65. eodem moritur ſanctimoniẹ exemplo, quo vixerat . Quantùm porró eius ex deſiderio Vrbs tota dolorem ceperit ; quo contabuerint mœrore omnium ordinum viri vix dici poteſt , nulla pupilla ereptum non collacrymante , nullo oculo extinctum

non lugente, lingua nulla mox efferendum non lamentante. Audiuntur per Vrbis compita, larga quos ſolebat ille viuens ſolari manu miſerorum eiulatus, & pauperum gemitus, verecundorum per domos, & egenorum, & viduarum, quæ ille eleemoſinis edulcorabat ſuſpiria, per Regularium clauſtra, per cuiuſque nationis Religioſorũ hoſpitia, quibus ille quà Conſul, quà Patronus, quà Vindex proſpiciebat; deſtitutorum lamentationes, parentante & illis plenis lacrymarum oculis purpuratorum ordine, qui quantum ſibi ex Ioannis Bonà interitu demptum ſplendoris haud ignorans, quo eum ſpirantem proſequebatur honore, iam expiratum eodem prorsùs dolore luget: Solutæ interim, quas duobus circiter ante obitum

mni annis ipſe condiderat ſupremæ tabulæ, in quibus amicorum haud immemor, & benefactorum, cuique ipſorum, vel honoris cauſa, vel gratitudinis legato ſua pro rerum tenuitate relicto, ceſſa item Diui Bernardi Cœnobio Biblioteca, eiuſdem Sancti Eccleſiam, Te, Eminentiſſime, cũ Ioanne Dominico Thomati teſtamentario Curatore deſignato, bonorum ſuorum hæredem ex aſſe conſtituerat. Recenſita in eo paucorum nomina ex Cardinalibus Roſpylioſius, & Tu ipſe, quibus ille ſummè addictus, æternam in vtrumque ſui animi gratitudinem vt ad hæredes quoque trãſmitteret, eiſdem teſtatam reliquit. His Ioannem Sluſium Pontificijs ab literis, & Ioannem Dominicum Thomati diuerſo titulo, ſed pari amore Præ-

latos ſibi charos addidit, facta item Simonis Corderij Sanctorum Mauritij, & Lazari Equitis, & Abbatis Naldi, quos inter familiam nobilem ingenuos habuit, & gratuitos, honorifica mentione. Hos omnes Bona ſibi præ omnibus, hac amoris, & pretij ſignificatione notatos voluit, vt acceptis ab eorum ſingulis beneuolentiæ officijs pares rependeret affectus, domeſticis nihilominus cœteris ſolito ad quinque poſt ſui obitum menſes ſtipendio prorogato, penſoque ſolemnis defunctorum Officij annua quaque obitus ſui recurrenda die hęredibus impoſito. Hac itaque cera ſolemniter recitata, perlectoque annexo tabulis Codicillo, quo bis binos præter currus, ſenoſque currules equos teſtamento relictos, ſcrinijs inſuper duo-

bus cum menſulis Eminentiſſimo Roſpylioſio legatis; Sanctæ Suſanę Monialibus centuſſibus centum, & Parochiæ Pauperibus quinquaginta conceſſis, Cardinalitium annulum Abbatiæ Montis Regalis ſumma pro ſua hanc in Virginem deuotione, gratique animi in monumentum dono donauit. Amicis alijs, atque Benefactoribus optimam prima in cera proteſtatus Bona voluntatem æqua animo pollicetur legata, maiores ſibi ſi acceſſiſſent opes, quod tibi Eminentiſſime Camille, tuiſque meritis dictum prorsùs non ambigo, à quo, vt potè ille eodem die quo ad Cardinalatum aſſumptus fuit Syngrapho aureroum quatuor mille, & ampliùs, pluribus ſi indigeret accepto, ſummum Te ſibi Benefactorem ſuper omnes

perſenſerat . Is tibi poſt annum idem omninò reſtituit, quod tu illi ab anguſtijs ſubleuando libentiſſimè conceſſeras, euaſuſque beneficio hoc tuo ex amicò debitor, æqualē tibi benefactis plenam muneribus promittit gratitudinem, aliquid te dignum aſſequatur ſi aliquando. Huius rei haud ignarus ego, ſublati Bona vices ſuſcipiens officioſa pro grati animi ſignificatione, quam is tibi referre morte præuentus non valuit, ipſum eidem tibi offero Ioannem meo hic calamo relatum, quem tibi pretioſiora ſupra omnia chariorem exiſtimo. Contractè hunc tibi retuli, arcto in ſpatio magnum, naturam imitatus, quæ Pyrrhi in annulo muſas nouem vno cum Apolline ſpectandas dedit, eumdem tamen, qui ſuis ſplendori-

bus reſtituant, qui ſuas omnes re-
ferant virtutes; merita, qui ſua de-
corent non defuturos ſpero; hi hoc
eius delineato abs me vngue, quem
vix oſtendi, Phidiæ exemplum ſe-
quuturi integrum exprimerit Leo-
nem.

Sed & nunc ad te me verto Io-
annes, auſui huic meo precaturus
veniam, te enim vt pingerem, Gau-
lum, aut alium quempiam hoc eo-
dem ineptiorem egi, non Apellem,
atramento meo tuarum virtutum
ſplendoribus plus obſcuritatis attri-
buens, quàm luminis, reptantique
uſus ſtylo eximio pro penicillo, tua
hac ſub effigie exanimaui te potiùs,
quàm animauerim, præter nomen
nihil, ſeu ingenitis tibi virtutibus,
ſeu comparatis dignum exhibens.
Meas ſuper vires inſtituēdam ſuſce-

piſſe molem fateor, ſcitus tamen quàm difficile cuique alteri eſſet ea de te noſcere, quæ me ſolùm non latere voluiſti,timenſq; prætereà, ne me iam ſeptuagenario pereunte, credita quoque abs te mihi de te multa interirent, malui ea referri malè, nullo ſcilicet ſtyli cultu, quàm diutiùs taceri, non ſine earumdem magno obliuionis periculo. Labori igitur huic meo, qualiſcunque ille ſit, æterna illa ex Beatitudinis debita tuis virtutibus ſede benignus annue, mihique, quem viuens amicum habuiſti, & qualemcumque deſideratus laudatorem, vt tui imitator euaſus, eamdem Conciuium tuorum aſſequar felicitatem fidus interuentor, impetra, quam tu iam aſſequutus piè crederis.

EPI-

EPITAPHIUM
IOANNI BONA.

Adultæ prudentiæ adhuc puero ,
Senilis maturitatis vix adoleſcenti,
Naturæ dotibus magno ,
Gratiæ donis maximo ;
Qui victor Cupidinis antequam cognitor .
Solo Venere altera proſtrata ſputo .
Dolo altera deluſa ,
Ignes ambarum irriſit .
Qui Muſis carminis nitore , & animi amicus
Seruaret vt vtrumque , & augeret ,
Cœnobiticos inter Bernardi filios ,
Rebus ſpoliatus , Cucullum induit .
Monachus illic adeò ſuos perfecit mores ,
Vt Prioratus titulo,
Abbatiæ, Prouincialatus,Generalatus
Suis præfici ſit demeritus .
Singulis in miniſterijs
Singularia ſucceſſoribus relinquens exempla .
Fœcundo ingenio, illibatis moribus,
Facundo eloquio ,
Alexandro VII. deindè charus .
Nullos ab eo honores , præter Purpuram
non accepit .

Sacræ Indicis Congregationi aggregatus ;
Aliena dijudicando ingenia ,
Quanti iudicij ipſe eſſet indicium fecit.
Qualificator hinc S.Officij,Propagandæ fidei,
Sacrorumque Conſultor Rituum ;
Tantum Congregationibus ingenio ſuo
ſplendorem addidit ,
Vt ſapientiſſimi earum Purpurati Patres
Patrem appellarent ſapientum.
Sancti Officij demùm Conſultoribus
adſcriptus
Omnibus omnes in ſe vno circumſcriptas
retulit virtutes ,
Summa cum doctrina pietatem ſummam ;
Et quod miraculo ſimile fuit ,
Tanto cum ingenio , modeſtiam tantam .
Laudauerat hunc ſæpè maior omni laude
Roſpylioſius ,
Ab oris ſuauitate, ab grauitate morum,
Reconditarum rerum ab eruditione,
Facillima ab difficillimarum explicatione.
At ſummus euaſus Pontifex
Remunerator ex commendatore
Donatum Purpura ſuo locauit in lumine.
His ille additus ſideribus , quis fulſerit ,
Quem clarauit , interrogandus Orbis :
Audiendi omnium nationum applauſus ,
Quas ſolo ſuo exhilarauit nomine :
Conſulenda quæ ſcribenda fecit,
Quæ

Quæ legenda ſcripſit ;
Morum lucem illa iſta ſapientiæ radios
Pleno explanatura ore.
Benè enim ſcribendi æquè, ac benè faciendi
doctus,
Gemino operarum, & operum argumento
Doctis illuxit doctiſſimus,
Et bonis optimus,
Vbique ſuo melior cognomine.
Tanto igitur Purpuratorum exemplari,
Tantæ Monaſticæ virtutis Imagini,
Tanto totius Orbis Chriſtiani exemplo,
Lucas Bertolottus
Amicitiæ pro monumento, & obſequij
Hunc poſuit Lapidem.

FINIS.

Digitized by Google